

ZADRUŽNIŠTVO

Stanje v Sloveniji 2020

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=41666819
ISBN 978-961-94407-4-2 (pdf)

Sodelovalne in participatorne družbeno-ekonomske prakse ZADRUŽNIŠTVO: Stanje v Sloveniji 2020 (poročilo in smernice za razvoj)

Izdajatelji:

Združenje Center alternativne in avtonomne produkcije, socialno podjetje;

Društvo Gibanje za dostojno delo in socialno družbo;

Društvo Organizacija za participatorno družbo;

Zavod za podporo civilnodružbenih iniciativ in multikulturno sodelovanje Pekarna Magdalenske mreže Maribor

Urednica: Karolina Babič

Avtorice vsebin¹: Kaja Fiedler, Daša Ložar, Matic Primc, Karolina Babič

Jezik: slovenski

Oblikovanje, prelom: Društvo Organizacija za participatorno družbo

Naklada: digitalna izdaja

Publikacija je brezplačna.

Publikacija je izdana v okviru projekta »DELATI SKUPAJ – za solidarno družbo«, ki ga sofinancira Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije v okviru Javnega razpisa za razvoj in profesionalizacijo nevladnih organizacij in prostovoljstva 2019.

Pridruženi partnerji projekta so: Skupnost občin Slovenije, Zavod Danes je nov dan ter Jezikovna zadruga Soglasnik z.o.o.

Kraj in leto izida: Maribor, 2020

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

ORGANIZACIJA ZA
PARTICIPATORNO DRUŽBO

¹ V raziskovalnem poročilu, raziskavah in analizah uporabljen ženski slovnični spol se nanaša na kateri koli spol in opozarja na močno spolno zaznamovanost slovenskega jezika, kjer je moški slovnični spol t.i. nevtralen, ne omogoča pa vidnosti transpolnih oseb, katerih spol se umešča onstran spolnega binarizma (ženska-moški).

UVODNIK

Raziskovalno poročilo »SODELOVALNE IN PARTICIPATORNE DRUŽBENO-EKONOMSKE PRAKSE: STANJE V SLOVENIJI 2020« je nastalo kot sestav štirih posameznih raziskav in analiz s področja sodelovalnih in participatornih družbenih praks, ki smo jih v okviru projekta »DELATI SKUPAJ - za solidarno družbo« pripravile sodelavke partneric projekta: Združenje Center alternativne in avtonomne produkcije, socialno podjetje; Društvo Gibanje za dostojno delo in socialno družbo; Društvo Organizacija za participatorno družbo; Zavod za podporo civilnodružbenih iniciativ in multikulturno sodelovanje Pekarna Magdalenske mreže Maribor. Projekt je sofinanciran s strani Ministrstva za javno upravo Republike Slovenije. Vsakemu sklopu oziroma delu poročila so dodane še smernice oziroma priporočila za strateško načrtovanje in izvajanje aktivnosti na danem področju.

Raziskave, analize in priporočila nastajajo kot rezultat dela v nevladnih organizacijah, ki smo vse nastale na podlagi potreb civilne družbe po odzivanju na razkranje skupnostnih principov v družbi. Vse nas povezuje stanje v sodobni družbi, za katero je značilna individualizacija in atomizacija posameznice, prekarizacija, politična apatija, ekonomska nemoč in nepovezanost posameznic. In vse prepoznamo skupna izhodišča ter tudi skupne cilje odgovaranja na navedene družbene probleme. Skupaj prepoznavamo, da gre za probleme, ki so družbeno-ekonomsko-politične narave, ter da ti problemi izhajajo iz (oziroma se ohranjajo na podlagi) pomanjkanja znanja, veščin in informacij posameznic. Zato so načini našega odzivanja na te probleme podobni in naši cilji skupni: opolnomočenje, povezovanje in sodelovanje, uveljavitev praks participatorne ekonomije, so-upravljanje, samo-organiziranje, dostojno delo, kritično pismene posameznice, družbeno in politično angažirane posameznice, solidarna družba. Po eni strani raznolika področja delovanja naših organizacij (zadružništvo, prekarnost in dostojno delo, participatorni proračun, mladi in kritična pismenost) imajo skupne družbeno-ekonomske probleme v ozadju ter skupne možnosti in potencialne za reševanje teh problemov. In ker so naša področja delovanja zelo ozka in specifična ter s tem nišna področja, ter ker so naše organizacije majhne, smo posamezne partnerice v konzorciju ugotovili, da moramo strateško nastopiti skupaj v naslavljanju skupnih problemov in sledenju skupnim ciljem za doseganje zelenih sprememb v družbi v smeri solidarnih ekonomskih politik ter solidarne družbe nasploh.

Kot del naših stalnih programov podpore skupnosti na področju razvoja participatornih in sodelovalnih družbeno-ekonomskih praks z namenom razvoja solidarne družbe so bile tako izvedene pričujoče raziskave in pripravljena priporočila. Strokovna delovna skupina je izvedla raziskave in analize, v drugem delu pa pripravila smernice ter pripravila in izvedla (in še izvaja) kampanje za vplivanje na politike pri ključnih deležnikih (lokalni, regionalni, nacionalni odločevalci, politične stranke, javne institucije in drugi). V ločenem dokumentu pa bo delovna skupina pripravila tudi smernice za izobraževanje in usposabljanje na področju razvoja participatornih in sodelovalnih družbeno-ekonomskih praks. V ta namen strokovna delovna skupina že izvaja raziskavo in analizo obstoječih učnih programov in načrtov s področja ter bo pripravila smernice in izvedla kampanje za implementacijo smernic v učne programe in načrte pri ključnih izobraževalnih institucijah (srednje šole, fakultete, zasebne izobraževalne organizacije za formalno in neformalno izobraževanje), z namenom implementacije rešitev problemskega področja v formalne izobraževalne procese ter v procese neformalnega usposabljanja.

ZADRUŽNIŠTVO:

Stanje v Sloveniji 2020 (poročilo)

RAZISKOVALNA IZHODIŠČA

RAZISKOVALNO PODROČJE

Skupno raziskovalno področje pričujoče raziskave oziroma raziskovalnega poročila je področje participativnih in sodelovalnih družbeno-ekonomskih praks. V ožjem oziru (ta del raziskave) je raziskovalno področje zadružništvo kot posebna oblika družbeno ekonomskega povezovanja ter kot ena od realizacij participativnih in sodelovalnih družbeno-ekonomskih praks.

RAZISKOVALNI PROBLEM

Raziskovalni problem predstavlja stanje in potencial zadružništva v Sloveniji (v primerjavi z Evropo in svetom). V tem oziru se kot problem zastavlja: definicija pojma zadružništva, umestitev zadružništva v siceršnji družbeno-ekonomski okvir, ugotavljanje stanja zadružništva v Sloveniji ter vzrokov za dano stanje, prepoznavanje pomena zadružništva za družbeno-ekonomski razvoj ter potencial zadružništva v tem pomenu v Sloveniji.

CILJI RAZISKAVE

Splošni namen raziskave: raziskava je aplikativna (uporabniška) in akcijska raziskava. Njeni cilji so spoznavni cilji (opis in pojasnitev) ter praktični cilji (zagovorniške smernice):

Cilj 1 – raziskati stanje na področju zadružništva v Sloveniji (predpostavlja se, da je stopnja razvitosti nizka) ter raziskati vzroke za (hipotetično) nizko stopnjo razvitosti zadružništva v Sloveniji.

Cilj 2 – pokazati pomen in potencial zadružništva za družbeno-ekonomski razvoj (v primerjavi z Evropo in svetom).

Cilj 3 – izdelati izhodišča in priporočila za vplivanje na strateške dokumente in zakonodajo ter za izvajanje drugih aktivnosti zagovorništva s področja zadružništva.

POJMOVNI OKVIR

Zadruga so način družbeno-gospodarskega povezovanja, ki se kot alternativa kapitalističnemu gospodarstvu po vsem svetu razvija že več kot dvesto let. V svetu je 1,2 milijarde članic (zadružnic) povezanih v več kot 3 milijone zadružnih podjetij. Zadružnice torej predstavljajo 15 % odraslega prebivalstva sveta. Več kot 270 milijonov ljudi je zaposlenih v zadrugah, torej okoli 10 % vseh zaposlenih na svetu. Zadružne zgodbe so prisotne na vseh ekonomskih področjih: zavarovalništvo, bančništvo, različne industrije, različne storitve, kultura in umetnost, šolstvo, zdravstvo, sociala, kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo. V Evropi je vsaka peta prebivalka članica kakšnega od več kot 180.000 zadružnih podjetij; 4,7 milijone Evropejk je zaposlenih v zadrugah. Zagotovo torej zadružništvo ni neka postranska stvar, ampak je močno družbeno-gospodarsko gibanje.

Tako mednarodna definicija zadrug kot splošno razumevanje bistva zadrug, kakor tudi naša nacionalna zakonodaja s tega področja, jasno prepoznavajo substanco zadrug kot bistveno različnih od podjetij v klasičnem pomenu besede. Žal pa v praksi raba pojma zadruga ni tako zvesta tej definicijski in zakonski jasnosti, pogosto je rabljena posplošeno, z napačnimi podrazumevanji, površno in brez poglobitve v ta tip družbene in gospodarske organizacije kot bistveno različen od drugih tipov organiziranosti gospodarske dejavnosti.

Ključna za razumevanje pojma zadruga in družbeno-ekonomskega pomena zadružništva je razlika med »združenjem oseb« in »združenjem kapitala«. Zadruga niso združeni kapital, niso torej kapitalske družbe (€ + \$ + stavba + vozilo + zemljišče + zaloge + terjatve + vrednostni papirji + patenti + itd.), ampak so združenje oseb, torej so članske organizacije (Mojca + Miha + Janez + Mateja + Vasja + Ema + Minka + Matevž itd.).

Zato moramo v tej raziskavi v začetku predstaviti pojem zadrug in zadružništva predvsem v razliki do ostalih "klasičnih" podjetij ter v posebnostih, ki se tičejo zadružnega organiziranja in zadružne lastnine in ostalih povezanih konceptov.

V svetu je 1,2 milijarde članic (zadružnic) povezanih v več kot 3 milijone zadružnih podjetij.

4,7 milijone Evropejk je zaposlenih v zadrugah.

Zadruga se bistveno razlikujejo od drugih "klasičnih" podjetij.

ANALITIČNI OKVIR

PRIMERI oziroma ENOTE ANALIZE in DIMENZIJE ENOT/PRIMEROV

- pojem zadruga in zadružništvo (delno v primerjavi s "klasičnimi podjetji" oziroma kapitalskimi družbami), vprašanje razumevanje pojma zadružništva
- zadružništvo kot participativna in sodelovalna družbeno-ekonomska praksa
- zgodovina zadružništva v Sloveniji (socialno-ekonomski pomen zadrug v 19. in 20. stoletju)
- stanje zadružništva v Sloveniji danes (statistični podatki o zadrugah, zaposlenosti, prometu ter dejavnosti), delno v primerjavi s "klasičnimi" podjetji
- zakonodajni okvir zadružništva v Sloveniji (obstoječi Zakon o zadrugah ter relevantni zakoni)
- javne politike v zvezi z zadružništvom (direktorati in sektorji na ministrstvih; strateški dokumenti ipd.)
- podporno okolje za razvoj zadružništva v Sloveniji (podporne organizacije; financiranje)
- pomen zadružništva v svetu ter v tej zvezi potencial zadružništva za Slovenijo.

ČASOVNA in PROSTORSKA DIMENZIJA RAZISKAVE

Časovno gledano je v raziskavi okvirno predstavljeno daljše zgodovinsko obdobje od leta 1856 do danes (družbeno-ekonomski pomena zadružništva v Sloveniji) in omenjeno prehodno obdobje tranzicije – spremembe na področju zadružništva po letu 1991. Podrobneje pa je predstavljeno stanje na področju zadružništva v Sloveniji v zadnjih 10 letih (statistika 2010-2019)

Prostorsko gledano raziskava pokriva področje Republike Slovenije, pri čemer se zgolj zaradi primerjave in razumevanja potenciala zadružništva naslanjali tudi na stanje zadružništva v Evropi in v svetu.

RAZISKOVALNA VPRAŠANJA (V) IN HIPOTEZE (H)

V1: Kakšno je obstoječe stanje zadružništva v Sloveniji (v primerjavi z Evropo in svetom)?

H1: Zadružništvo je v Sloveniji bistveno slabše razvito kot v Evropi in svetu.

V2: Kako so v družbeno-ekonomskih pojmovnih okvirjih razumljene zadruga v Sloveniji? Kako je razumljena "substancia" zadrug?

H2: Zadruga so v družbeno-ekonomskih pojmovnih okvirjih razumljene kot podjetja, ki so zelo podobna kapitalskim družbam (še posebej d.o.o.-jem) ali kot da so kapitalskim družbam celo identične, a so se ohranile kot različne samo *pro forma* zaradi zgodovinske tradicije. Tukaj gre za nerazumevanje pojmov organizacijske oblike, tipa lastnine, namena ustanovitve in drugih bistvenih elementov zadrug.

V3: Katere dejavnosti zadruga izvajajo oziroma lahko izvajajo? Katere dejavnosti se laično pripisujejo zadrugam? Kako se jih umešča glede na družbeno-ekonomski razvoj Slovenije? Ali so zadruga pomembne za zaposlovanje in družbeno-gospodarski razvoj Slovenije?

H3: Obstoječe pojmovanje zadrugam ne pripisuje pomembnega mesta pri zaposlovanju ljudi, pri zagotavljanju družbenega razvoja (krepitev socialne, solidarne in participatorne družbe) in pri zagotavljanju temeljnih gospodarskih funkcij v družbi in državi. Vendar pogled v zgodovino ter v širšo mednarodno sliko združništva pokaže, da so zadruga pomemben zaposlovalec ter pomemben razvojni faktor v družbah. Iz tega lahko izpeljemo smernice oziroma priporočila za prihodnji razvoj združništva v Sloveniji.

RAZISKOVALNE METODE IN ZBIRANJE PODATKOV

Raziskava temelji na naslednjih metodah: pojmovna analiza (teoretski okvir, razjasnitev pojmov); zgodovinska analiza/opis; statistični pregled stanja; primerjalna analiza; izpeljava implikacij (projekcije, smernice).

Podatki ter drugi viri v okviru raziskave so bili pridobljeni preko: AJPES, Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve; Stat.si, Statistični urad Republike Slovenije; spletnih strani organizacij podpornega okolja za združništvo in socialno ekonomijo (v Sloveniji, Evropi in svetu); iz arhiva organizacije Združenje CAAP, so.p.; iz strateških dokumentov na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni; na podlagi primarne in sekundarne znanstvene in strokovne literature (knjige, članki, poročila, sekundarne analize); iz medijev (tiskani mediji, spletni mediji, družbena omrežja); zakoni in podzakonski akti; arhivsko gradivo.

ANALIZA IN SINTEZA PODATKOV

POJEM ZADRUGA IN ZADRUŽNIŠTVO TER POVEZANI POJMI

ZADRUGA: Kaj pravzaprav je zadruga? Zadruga je najprej združenje oseb, ob tem pa tudi podjetje v skupni lasti in soupravljanju članic. Zadruga ni kapitalska družba, ampak je članska organizacija. Je prototip subjekta socialne ekonomije. V zadrugi odločajo članice/zadružnice po principu »ena članica en glas«, ne odločajo velikosti kapitalskih deležev. Zadruga ne moreš preseliti v tretji svet ali je prodati tretji osebi, ker članic, torej oseb, ki tvorijo njeno substanco, ne moreš »nakazati« kot lahko izvedeš bančno transakcijo kapitala. Zadruga je način povezovanja in samoorganiziranja ljudi v lokalnih okoljih ali širše. Zadruga je skupina oseb, ki odgovarjajo na svoje skupne potrebe in aspiracije, v okviru pravil (zadružna pravila), ki jih skupina postavi sama sebi. (Babič, 2018)

VRSTE ZADRUG: Obstajajo raznovrstne zadruga, ki se med seboj razlikujejo predvsem glede na vrsto članstva in njihove potrebe, lahko pa tudi glede na namen delovanja zadruga:

- **Zadruga producentov:** članice so lahko individualni ustvarjalke, kmetice, obrtnice, strokovnjakinje, športnice, umetnice itd., ki skupaj stopajo na trg, si delijo stroške in tveganja ter se krepijo v skupnem razvoju.
- **Uporabniške zadruga:** uporabniki določenih storitev in/ali proizvodov se povezujejo v potrošniške, nabavne, kombinirane, stanovanjske, zavarovalniške, bančne/hranilniške ipd. zadruga.
- **Delavske zadruga:** delavke/zaposlene so večinske lastnice, upravjalke in izvajalke. Nastanejo lahko tudi iz preoblikovanja podjetja v zadruga ali delavskega odkupa podjetja (delavski odkup, delavske prevzem, preoblikovanje). (International Organisation of Industrial and Service Cooperatives - CICOPA, 2005) (*Transfertocoops*, 2016) (The European confederation of industrial and service cooperatives (CECOP CICOPA-Europe), 2013)

- **Socialne zadruge:** te zadruge delujejo v splošnem interesu, v korist vseh prebivalcev na določenem območju ali v določeni skupnosti, ne le v interesu svojih članic. Značilno za njih je, da so večdeležniške, področja delovanja so različna, od zagotavljanje socialnih storitev (skrbstvo, pomoč, sektor osebnih in gospodinjskih storitev) do ponudbe splošno koristnih proizvodov (kvalitetna in varna hrana, ugodne potrebščine, pogoji za komunikacijo ipd.) v lokalnem okolju. (International Organisation of Industrial and Service Cooperatives - CICOPA, 2011)
- Po strukturi in namenu so socialnim zadrugam podobne tudi t. i. **razvojne zadruge**, kjer so zadružnice različne deležnice – izvajalke, uporabnice, lokalne skupnosti, interesne skupine, pravne in fizične osebe, ki jih povezuje skupni interes: razvoj specifičnega vsebinskega ali geografskega področja/območja.

ZADRUŽNIŠTVO IN ZADRUŽNO GIBANJE: družbeno gibanje svetovnih razsežnosti, ki neprenehoma poteka od prve polovice 19. stoletja (v zametkih pa že od druge polovice 18. stoletja) do danes. Neformalno to gibanje živi pod okriljem skupnih načel in vrednot zadružništva po vsem svetu, formalno pa je gibanje organizirano v obliki Mednarodne zadružne zveze (International Cooperative Alliance), ustanovljene 1895 v Angliji. (*International Co-operative Alliance - ICA Official Webpage, 2020*)

ZADRUŽNIŠTVO KOT PARTICIPATORNA DRUŽBENO-EKONOMSKA PRAKSA:

Participacijo v zadrugah lahko identificiramo v treh točkah: 1. upravljanje; 2. delitev dobička, 3. status lastnine.

- 1. Upravljanje:** Zakon o zadrugah določa, da je občni zbor vseh članic zadruga najvišji organ odločanja v zadrugi, ter da ima v zadrugi vsaka članica en glas, ne glede na višino ali število vplačanih obveznih deležev, razen v primerih, ko zadružna pravila določajo, da lahko ima ena članica več glasov. Zakon o zadrugah je sicer torej naklonjen sistemu „ena članica en glas“ načelu, vendar pa dopušča, da si posamezna zadruga v pravilih določi drugače.
- 2. Delitev dobička:** Zakon o zadrugah določa, da mora zadruga 5 % dobička nameniti za obvezne rezerve. Preostali dobiček se lahko izplačuje članica glede na število in višino obveznih in prostovoljnih deležev oziroma glede na druga notranja pravila zadruga, ali pa se vlaga v posebne sklade zadruga, ki jih določi občni zbor zadruga. Zakon o zadrugah torej minimalno opredeljuje, kako mora zadruga ravnati z dobičkom, konkretno ravnanje z 95 % dobička pa je prepuščeno posamezni zadrugi. Večina zadrug pri nas dobička ne deli med članice², ampak ga namenjajo za razvoj, tiste zadruge, ki dobiček delijo, pa večinoma sledijo pravilu, da delijo dobiček v skladu z obsegom poslovanja zadruga s posamezno članico v preteklem letu; to je tudi najpogostejša praksa v tujini. V tujini je tudi pogosta praksa, da se znaten del dobičkov namenja za usposabljanja ter za zadružne sklade, kar pa predstavlja temeljne podlage za splošni razvoj zadružništva.
- 3. Status lastnine:** Zadruga je v skladu z Zakonom o zadrugah tipična “članska organizacija”, je torej skupnost članic s skupnimi gospodarskimi in družbenimi interesi in torej ni kapitalna družba. Vendar pa ima določene značilnosti kapitalnih družb, saj se premoženje zadruga (po našem zakonu), ki v primeru prenehanja zadruga po poplačilu upnikov preostane, prenese na članice zadruga v skladu s številom in višino vplačanih obveznih in prostovoljnih deležev. Pred letom 1991 so zadruga oblikovale “nerazdeljivo premoženje”, ki ga ni bilo mogoče privatizirati. To bi lahko bil model in vzgled za zadruga še danes. Takšne zadruga bi imele lastnino, ki je “skupnostna lastnina” vseh njenih članic, vendar pa se premoženje zadruga, ki v primeru prenehanja zadruga po poplačilu upnikov preostane, ne more prenesti na članice, temveč se lahko prenese samo na podobno zadruga ali zadružno zvezo ali na samoupravno lokalno skupnost³. Status lastnine v tem primeru temelji na konceptu uporabne vrednosti lastnine za članice, ne pa na konceptu kapitalne vrednosti lastnine za vlagatelje. Več o tem spodaj pri pojmu “commons”.

² Kadar je zadruga ustanovljena v skladu z Zakonom o socialnem podjetništvu pa je delitev dobička med članice prepovedana.

³ Kadar je zadruga ustanovljena v skladu z Zakonom o socialnem podjetništvu pa je prepoved delitve premoženja po prenehanju določena že z zakonom.

Participacija je torej v zadrugah določena že z organizacijsko obliko združnega podjetja, posebej pa še z načeli in vrednotami. (International Co-operative Alliance, 2018) Kljub temu pa so za dejansko prakticanje in dodatno izboljšanje participacije članic in zaposlenih (delavk članic in drugih zaposlenih) potrebna nenehna izdatna in usmerjena promocija ter sistem usposabljanja in izobraževanja na področju soupravljanja in soodgovornosti. Za realizacijo višjega nivoja participacije in sodelovanja skozi model združništva je potrebno resno izboljšati strokovna znanja, večine sodelovanja v skupnostnih procesih, socialne veščine in komunikacijo vseh deležnic.

SKUPNOSTNA LASTNINA – COMMONS

Slovenski Zakon o zadrugah ne določa enega od ključnih elementov zadrug po svetu, ki je tudi bistvena podlaga za sistemski razvoj združništva, in sicer elementa »nerazdeljivega premoženja«⁴, ki je pravno-formalno povzetek tega, kar teorija in praksa pozna kot *commons*. Nerazdeljivo premoženje zadrug pomeni tisti del njihovega premoženja, ki pod nobenimi pogoji ne more biti prenešen v zasebno last članic, kar pomeni, da se določen odstotek presežkov v skladu s pravili zadrug prenaša na posebne sklade, ali pa tudi, da po izvedeni likvidaciji zadruge preostalo premoženje zadruge preide na vnaprej določene sklade, zveze, federacije itd.⁵ Za zadruge v Sloveniji po zakonu obstaja nerazdeljivo premoženje samo v posebnih določbah v 59. členu ZZad za tisti del premoženja zadrug, ki so ga zadruge pridobile pred letom 1991, torej glede premoženja, ki je nekoč imelo status družbenega premoženja.⁶ To premoženje bi morale zadruge, če bi prenehale delovati, prenesti na združno zvezo, katere članice so, ali na drugo po vsebini najbolj sorodno združno zvezo ali na določene druge organizacije, ki jih določa ZZad in tudi zakonodaja s področja lastninskega preoblikovanja podjetij iz začetka 90-tih let. Za zadruge, ki so bile ustanovljene po letu 1991 oziroma tudi za »stare« zadruge glede premoženja, ki so ga ustvarile po letu 1991, pa določbe o »nerazdeljivem premoženju« ne veljajo. Nerazdeljivo premoženje je sicer ključno z dveh vidikov, prvič, ker opredelitev le-tega v zakonodaji pomeni uzakonjenje *commons*, kar je za, če tako rečemo »ta prave« združnice alfa in omega združništva, ter drugič, ker to pomeni sistemsko prelivanje skupnostno ustvarjenih presežkov v sklade za razvoj novih zadrug, konkretno to pomeni, da je prav koncept nerazdeljivega premoženja v zadrugah ključni finančni pogoj za razvoj združništva po svetu ter za združništvo kot globalno gibanje. Seveda je za primerno akumulacija sredstev v skladih pomembno, da se nerazdeljivo premoženje ne prenaša samo na združne zveze in organizacije kot jih za »stare« zadruge določa naš zakon, ampak da se skozi zakon določijo še drugi primerni načini podpore razvoju združništva, predvsem preko fundacij, združnih finančnih skladov ipd. Vendar pa, kot rečeno, žal v Sloveniji *de facto* »nerazdeljivega premoženja« v zadrugah ne poznamo.⁷

ZADRUGA ≠ KAPITALSKA DRUŽBA: Družbo ustanovijo družbenice, tako da vložijo kapital. V družbi družbenice niso udeleženi kot osebe, ampak s svojim kapitalom. Namen vložitve kapitala je večanje kapitala. Prav tako delniško družbo konstituirajo delnice, ki jih kupujejo in prodajajo lastnice (delničarke). Namen nakupa delnic je prejemanje dividend in večanje vrednosti vloženega kapitala. Zadrugo članice ustanovijo tako, da se včlanijo kot osebe. Obvezni vpisni delež je resda kapital, ki ga vložijo, vendar je sekundarnega pomena, saj ga ne vložijo »kot kapital«, ki ga želijo »razmnožiti« v več kapitala, ampak zgolj kot finančno participacijo, ki je neke vrste likvidnostni vir, ki ga zadruga članici izplača valoriziranega, kakor valorizacijo določi občni zbor. Ne prejme pa članica ob izstopu iz zadruge delež v vrednosti deleža (odstotka lastnine) knjigovodske vrednosti zadruge kot bi to lahko zahteval pri kapitalski družbi.

4 Ang. *indivisible reserves*, kar ni isto kot *obvezne rezerve*, ki jih slovenski zakon določa v višini minimalno 5 % letnih presežkov, v nekaterih državah pa je ta odstotek znatno višji.

5 V Sloveniji to velja za društva v skladu z Zakonom o društvih ter za socialna podjetja v skladu z Zakonom o socialnem podjetništvu (ZSocP-A), da se v primeru prenehanja pravne osebe njihovo preostalo premoženje ne more prenesti na ustanovitelje oziroma članice, temveč na samoupravno lokalno skupnost ali na sorodno društvo oziroma socialno podjetje. To zakonsko določilo v teh dveh zakonih je neke vrste uzakonjenje koncepta *commons*.

6 Spodaj v statističnem pregledu podatkov bomo videli, da se skupna vrednost nerazdeljivega premoženja zadrug v Sloveniji konstantno manjša, kar predstavlja resen problem za združno gibanje.

7 Razen *de iure* izjeme, kot omenjeno zgoraj, v posebnih določbah ZZad, ki se nanaša na prejšnji politično-gospodarski sistem. Pri čemer se pogloblje, kjer je edinkrat v zakonu omenjen pojem »nerazdeljivo premoženje«, pomenljivo imenuje »Lastninjenje in vračanje združnega premoženja«, podpoglavje pa »Udeležba združnih organizacij in organizacij kooperantov pri lastninskem preoblikovanju podjetij«.

TABELA 1: Primerjava gospodarskih družb in zadrug ter mednarodnih smernic za zadruge

OSNOVNI POJMI	Gospodarske družbe (opredelitve v ZGD-1_npb16)	Zadruge po slovenski zakonodaji (Zzad-UPB2)	Zadruge po vzoru mednarodne deklaracije »Izjava o zadružni identiteti«
PODJETJE	Definicije pojma "podjetje" ni. Raba pojma v zakonu: "podjetnik, katerega podjetje..."; "... če vlagamo podjetje..."; "prenese podjetje na drugo fizično osebo..."; "da brez likvidacije prevzame podjetje..."; »tuje podjetje«	Zadruga ni definirana kot podjetje. Raba pojma v zakonu samo kontekstualna: »zadruga lahko ustanovi podjetje...«; »lastninsko preoblikovanje podjetij...« ter v navezavi na vračanje zadružnega premoženja (poglavje X. Lastninjenje in vračanje zadružnega premoženja) ter v prehodnih določbah.	»Zadruga je avtonomno združenje oseb, prostovoljno povezanih z namenom, da na skupne ekonomske, družbene in kulturne potrebe ter prizadevanja odgovarjajo prek podjetja v skupni lasti, ki ga upravljajo demokratično.«
ZADRUGA (organizacijska oblika – zadruga)	Pojem »zadruga« se omenja samo v kontekstu »preoblikovanje zadruge v družbo« in »preoblikovanje »družbe v zadrugo«	»Zadruga je organizacija vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi in razvijati gospodarske ali družbene dejavnosti svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov.«	»Zadruga je avtonomno združenje oseb, prostovoljno povezanih z namenom, da na skupne ekonomske, družbene in kulturne potrebe ter prizadevanja odgovarjajo prek podjetja v skupni lasti, ki ga upravljajo demokratično.«
DRUŽBA / GOSPODARSKA DRUŽBA (organizacijska oblika – družba)	Definicija pojma: »Po tem zakonu je gospodarska družba pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost.« - kot osebne družbe: družba z neomejeno odgovornostjo in komanditna družba - kot kapitalske družbe: družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba, komanditna delniška družba in evropska delniška družba.	- zadruga je »organizacija članov«, ni pa »osebna družba«, a tudi ne »kapitalska družba«	»Združenje oseb«, ampak ne pa »osebna družba«, a tudi ne »kapitalska družba«
KAPITALSKA DRUŽBA	Pojem »kapitalska družba« v zakonu ni definiran, ampak samo rabljen v kontekstu kot nadpomenka za štiri vrste družb.	/	/
NAMEN USTANOVITVE	»...gospodarska družba pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost.« »Pridobitna dejavnost po tem zakonu je vsaka dejavnost, ki se opravlja na trgu zaradi pridobivanja dobička.«	»...namen pospeševati gospodarske koristi in razvijati gospodarske ali družbene dejavnosti svojih članov...« - zadruga primarno sklepa posle s članicami (če zadružna pravila to določajo, lahko posluje tudi z drugimi, a podrejeno)	»Zadruga je avtonomno združenje oseb, prostovoljno povezanih z namenom, da na skupne ekonomske, družbene in kulturne potrebe ter prizadevanja odgovarjajo prek podjetja v skupni lasti, ki ga upravljajo demokratično.« »7. načelo: Skrb za skupnost: Zadruge si prizadevajo za trajnostni razvoj svojih skupnosti prek politik, ki jih odobrijo njihovi člani.«
ČLAN / ČLANICA	Pojem omenjen v kontekstu: - »članstvo družbenika« v poglavju o d.n.o. (družba z neomejeno odgovornostjo) - »član združenja« v poglavju o G.I.Z. (gospodarsko interesno združenje)	- zadruga je »organizacija ... članov« - članice konstituirajo zadrugo - zadruga temelji »na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov« - zadruga primarno sklepa posle s članicami (če zadružna pravila to določajo, lahko posluje tudi z drugimi, a podrejeno)	Načela zadružništva: »1. Prostovoljno in odprto članstvo 2. Demokratično upravljanje članov 3. Ekonomska udeležba članov 5. Izobraževanje, usposabljanje in obveščanje«
DRUŽBENICA DELEŽNICA DELNIČARKA	- definicije pojma »družbenica« v zakonu ni - pojem deležnica ni omenjen	- pojem »družbenik« omenjen samo v kontekstu preoblikovanja gospodarskih družb v zadruge - pojem deležnica ni omenjen	- osrednji pojem je »članica« - družbenica, deležnica in delničarka niso omenjeni
ODGOVORNOST ZA OBVEZNOSTI	- d.o.o. in d.d. družbenica ali delničarka odgovarja omejeno v višini vložene kapitala oziroma vrednosti delnice (dikcija v zakonu: »za obveznosti družbe z omejeno odgovornostjo družbeniki niso odgovorni«) - d.n.o. vse družbenice odgovarjajo neomejeno; v k.d. komplementar odgovoraja neomejeno, komanditist pa ne odgovarja	z.o.o. – »zadruga z omejeno odgovornostjo«: članica odgovarja omejeno v višini najmanj dvakratnika vpisnega deleža (zadružna pravila lahko določijo višjo odgovornost) z.b.o. – »zadruga brez odgovornosti«: članica ne odgovarja z ničemer razen z obveznim vpisnim deležem	/

LAST/NINA PREMOŽENJE (zasebna lastnina, javna lastnina itd.) PREMOŽENJE PO PRENEHANJU	- pojem »lastnina« ni omenjen - premoženje po prenehanju pri d.d. (in za d.o.o. posredno preko 522. člena): 418. člen (razdelitev premoženja): »(1) Po poplačilu vseh obveznosti družbe se preostalo premoženje razdeli med delničarje v sorazmerju z njihovimi deleži. Še nevplačani deleži se morajo pred razdelitvijo vplačati v skladu s statutom.« - premoženje po prenehanju pri d.n.o.: 129. člen (razdelitev premoženja): »(1) Po plačilu dolgov likvidacijski upravitelji razdelijo preostalo premoženje družbe med družbenice v sorazmerju s kapitalskimi deleži, ki se ugotovijo na podlagi končnega likvidacijskega obračuna.«	34. člen: »Premoženje zadruge sestavljajo stvari, pravice in denar. Viri združnega premoženja so deleži članic in drugi viri, ki jih je zadruga pridobila. Zdručno premoženje je lastnina zadruge, za katero se smiselno uporabljajo predpisi o lastninski pravici, če ni s tem ali z drugim zakonom drugače določeno. Zadruga lahko izdaja vrednostne papirje v skladu z zakonom.« - po prenehanju zadruge: 48. člen: »Po poplačilu upnikov v stečaju oziroma likvidaciji zadruge se najprej vrnejo članicam prostovoljni, nato pa obvezni deleži. Drugo premoženje zadruge, ki ostane po poplačilu upnikov in vračilu deležev, se razdeli med članice sorazmerno z njihovimi deleži, če zadruga pravila za to premoženje ne določajo drugačnega namena ali drugačne podlage za razdelitev med člane.« - 74. člen Zzad – premoženje, nastalo pred letom 1991 ali premoženje, pridobljeno v 90-tih po postopkih privatizacije ali lastninskih preoblikovanj, se ne deli med članice; t.i. <u>nerazdeljivo premoženje zadrug</u> (indivisible assets) (<u>commons</u>). V tem primeru se prenese na združno zvezo, katere članica je bila zadruga, če takšne zveze ni, pa na sorodno zadrugo.	»3. Ekonomska udeležba članov »...Člani razporejajo presežke za katerega koli ali za vse naslednje namene: razvoj zadruge, po možnosti z oblikovanjem rezerv, pri čemer <u>vsaj njihov del ostaja nedeljiv</u>...« 6. Sodelovanje med zadrugami »Zadruge najučinkoviteje služijo svojim članom in krepijo združno gibanje s tem, ko sodelujejo v lokalnih, državnih, regijskih in mednarodnih strukturah.« (op. to načelo je temelj združnega gibanja: oblikovanje združnih skladov za razvoj zadrug ter prenos nerazdeljivega premoženja na zveze in med generacijsko. Tako nastaja <i>commons</i>)
KAPITAL	- pogosto rabljeno v pomeni: osnovni kapital, kapitalске družbe, kapitalska ustreznost, gibanje kapitala, kapitalске rezerve itd. Izpeljava: kapital je obveznost do lastnic. Če ne prej, si ga lastnice povrnejo po <u>prenehanju družbe</u>. - kapital je vrednost s težnjo po povečanju	Raba v kontekstu: - osnovni kapital	»3. načelo: »Člani pravično prispevajo in demokratično upravljajo kapital zadruge. Običajno je vsaj del kapitala v skupni lasti zadruge. Na kapital, ki ga člani vplačajo kot obvezni vpisni delež, običajno prejmejo omejeno povračilo, pogosto pa ga sploh ne prejmejo. Člani razporejajo presežke za katerega koli ali za vse naslednje namene: razvoj zadruge, po možnosti z oblikovanjem rezerv, pri čemer vsaj njihov del ostaja nedeljiv; nagrajevanje članov sorazmerno z obsegom njihovega poslovanja z zadrugo in podpiranje drugih dejavnosti, ki jih odobri članstvo.«
OSNOVNI KAPITAL	»Delniška družba je družba, ki ima osnovni kapital (osnovno glavnico) razdeljen na delnice.« »Družba z omejeno odgovornostjo je družba, katere osnovni kapital sestavljajo osnovni vložki družbenic. Vrednost vložkov je lahko različna.« (poslovni delež družbenice je izražen v odstotkih)	»...znesek, pod katerega se kapital zadruge, ki ga sestavljajo članski deleži (osnovni kapital),...«	3. Ekonomska udeležba članov (zgoraj)
DELEŽI / ODLOČANJE / GLASOVANJE / pojmem ENAKOSTI	- pri d.d.: 178. člen (glasovalna pravica) »(1) Vsaka delnica zagotavlja glasovalno pravico. (2) Brez glasovalne pravice se lahko izdajajo samo prednostne delnice, vendar družba ne sme imeti več kot polovice tovrstnih delnic v sestavi osnovnega kapitala. (3) Prepovedano je izdajati delnice, ki bi ob enakem deležu v osnovnem kapitalu dajale različno število glasov.« - 221. člen: (načelo enakega položaja delničarjev) »Organi družbe morajo delničarje ob enakih pogojih enako obravnavati.« Povztek: glasovanje po zastopanem osnovnem kapitalu.	- združna pravila lahko določijo največjo dopustno udeležbo v kapitalu zadruge - obvezni vpisni delež, večkratnik vpisnega deleža, prostovoljni vpisni deleži - omejitev pri članih vlagateljih Povzetek: glasovanje po osebah »en član, en glas« (razen ko združna pravila določajo drugače; redko v slovenski praksi)	»2. Demokratično upravljanje članov Zadrug so demokratične organizacije v upravljanju svojih članov, ki aktivno sodelujejo pri oblikovanju politik in sprejemanju odločitev. Izvoljeni predstavniki in predstavnice zadruge odgovarjajo članstvu. V zadrugah prvega reda imajo člani enake glasovalne pravice (en član, en glas), na demokratičen način so organizirane tudi zadruge nadaljnjih redov.«

DOBIČEK	- pri d.n.o.: »Od dobička pripada vsakemu družbeniku najprej delež v višini 5% njegovega kapitalskega deleža.« ali ... podobno pri k.d. - pri d.d. »s statutom se lahko določi, da se članicam uprave za njihovo delo zagotovi udeležba pri dobičku.« - delničarke – dividende - družbenice d.o.o. : 494. člen (razdelitev bilančnega dobička) »(1) Družbeniki imajo pravico do deleža pri bilančnem dobičku, kakor je ta ugotovljen v letni bilanci, če družbena pogodba ne določa drugače. (2) Dobiček se deli sorazmerno z višino poslovnih deležev, če družbena pogodba ne določa drugače.«	45. člen »Del presežka, ki ga zadruga ne razporedi v sklade ali ne uporabi za kakšen drug namen, se lahko razdeli med člane v sorazmerju z njihovim poslovanjem z zadrugo, če zadržna pravila ne določajo drugače.« - dikcija »se lahko«: v praksi večina zadrug presežka ne razporeja med članice, temveč namenja za razvoj za druge (skladi, nerazdeljivo premoženje itd.)	3. Ekonomska udeležba članov (zgoraj)
TRANSPARENTNOST - notranja (je določena v zakonih) - zunanja	Pojem »transparentnost« ali »transparentno ... » v zakonu ni omenjen - vsebinsko temu ustreza za d.o.o. opredelitev v 512. členu: »Poslovodja mora družbenika na njegovo zahtevo nemudoma obvestiti o zadevah družbe ter mu dovoliti vpogled v knjige in spine.« - za vse družbe velja »objava podatkov in sporočil družbe« v Ajpes (11.člen) - za d.d. 235. člen: »Vsakemu delničarju je treba na njegovo zahtevo omogočiti vpogled v delniško knjigo.«	Pojem »transparentnost« ali »transparentno ... » v zakonu ni omenjen - vsebinsko temu utreza v 13. členu: »Vsak član zadruga ali druga oseba, ki izkaže pravni interes, lahko brezplačno vpogleda v članski imenik, prepíše iz njega podatke ali na svoje stroške pridobi izpisek ali kopijo imenika članov.« Še posebej pa 17. člen: »Vsak član lahko na občnem zboru ali pisno zahteva od predsednika zadruga, upravnega odbora ali direktorja zadruga podatke in obvestila o poslovanju in gospodarskem položaju zadruga, kakor tudi vpogled v poslovne knjige in korespondenco zadruga.«	Pojem transparentnosti ni omenjen.
VREDNOTE; ODGOVORNOST (ki ni odgovornost za obveznosti, torej ni finančna odgovornost)	- koren »vrednote« samo v kontekstu »vrednotenje«, »ovrednotenje«, »prevrednotenje«, tj. v kontekstu vrednosti v finančnem smislu, ne v etičnem smislu - koren »etika« samo enkrat v besedi »energetika« :) - pojem »načela«: raba v tehničnih pomenih; deloma v moralnih v smislu »načelo vestnosti in verodostojnosti« v kontekstu priprave poročil - pojem »poštenosti« omenjen enkrat v obliki »nepoštenost«	- pojem »vednote« ni omenjen, samo enkrat koren v »ovrednoteni« - pojem »etika« ni omenjen - pojem »poštenost« ni omenjen - pojem »načela« ni omenjen	»Zadruga temeljijo na vrednotah samopomoči, samoodgovornosti, demokratičnosti, enakosti, pravičnosti in solidarnosti. V skladu s tradicijo začetnikov zadružništva člani zadrug verjamejo v etične vrednote poštenosti, odprtosti, družbene odgovornosti in skrbi za druge.«

Zadruga je združenje oseb (≠ združenje kapitala), ki so prepoznale skupne potrebe in interese.

Soupravljanje zadruga poteka po principu ena članica en glas.

Koncept **nerazdeljivega premoženja** v zadrugah je ključen za razvoj zadružništva (commons).

Smoter zadružništva je **opolnomočena skupnost**, ki samostojno in odgovorno skrbi zase.

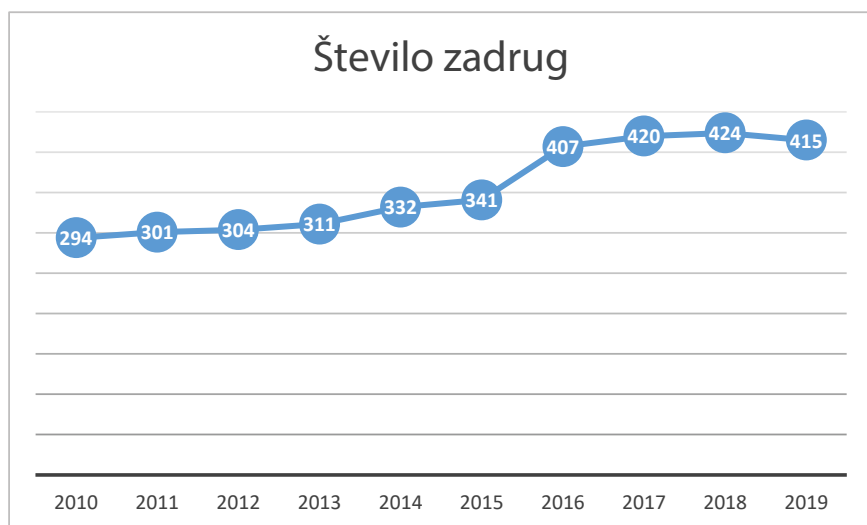
ZGODOVINA ZADRUŽNIŠTVA V SLOVENIJI (socialno-ekonomski pomen zadrug v 19. in 20. stoletju)

Zadruga na slovenskih tleh so preživele Avstro-Ogrsko, državo SHS in kraljevino Jugoslavijo, SFRJ, samostojno Slovenijo in vstop v EU. Skozi različne družbeno-politične sisteme so se prilagajale v svoji funkciji in nekajkrat svojo družbeno funkcijo izgubile na račun politične funkcije. V določenih obdobjih so cvetele, pod določenimi režimi so kruto padale. Zagotovo pa velja, da je Slovenija ena najstarejših zadružnih držav na svetu in da je zadružništvo del naše kulturne tradicije. Prva zadruga na slovenskih tleh je bila ustanovljena leta 1856, samo 12 let za prvo zadrugo na svetu. Nastala je kot hranilniška zadruga, in sicer kot združenje kmetov in obrtnikov s potrebo po posojilih za financiranje razvoja, saj so bile pred tem v nemilosti odušnih posojilodajalcev. Od takrat do danes smo že trikrat doživeli razcvet in uničenje slovenskega zadružništva. Prvi vzpon zadružništva v začetku 20. stoletja je povezan s Krekovim socialnim gibanjem. Naslednji vzpon pred drugo vojno je vezan na razvoj zadružnih bank in potrošniških zadrug. Predzadnji vzpon v 70-tih letih pa je vezan na intenzivni razvoj kmetijskih zadrug. (Avsec, 2018) Vsakemu od teh vzponov je sledilo bolj kot ne načrtno družbeno-politično uničenje zadružništva. V zadnjih desetih letih tako slovensko zadružništvo že četrtoč ponovno vstaja iz pepela zgodovine.

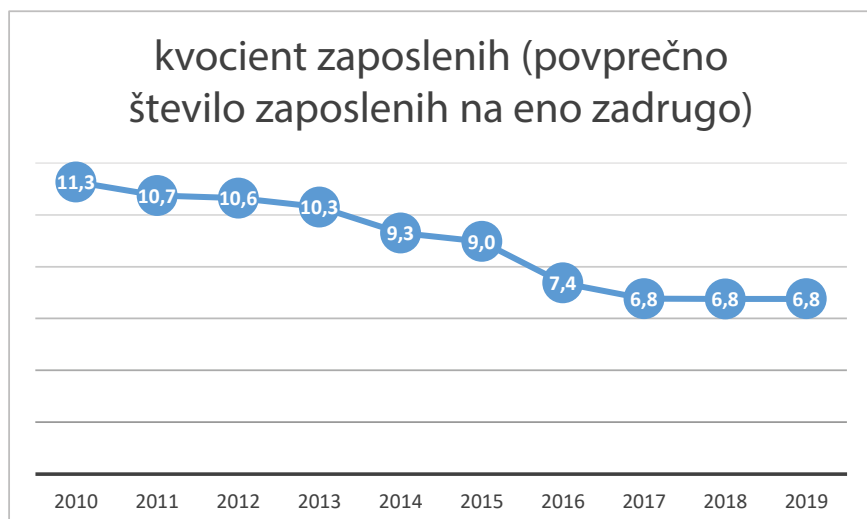
150 let zgodovine zadružništva na slovenskih tleh. Trikrat vzpon in padec. Danes smo priča novemu, **četrtemu valu** razvoja zadružništva v Sloveniji.

Stanje zadružništva v Sloveniji danes - PODATKI O STANJU ZADRUŽNIŠTVA V SLOVENIJI V OBDOBJU 2010-2019

GRAF 1: število zadrug

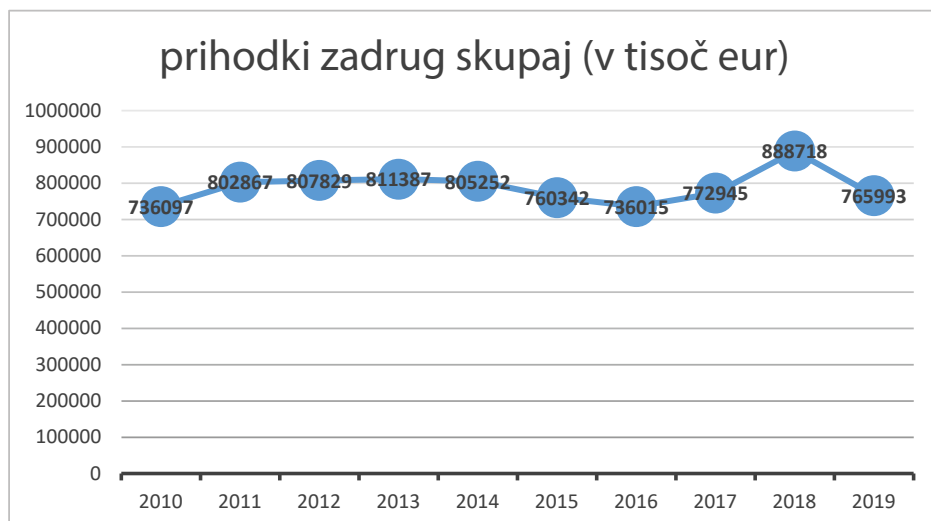

GRAF 2: kvocient zaposlenih

(opomba: delež zaposlenih v zadrugah od vseh zaposlenih v vseh družbah v teh letih rahlo pada)

GRAF 3: prihodki zadrug skupaj

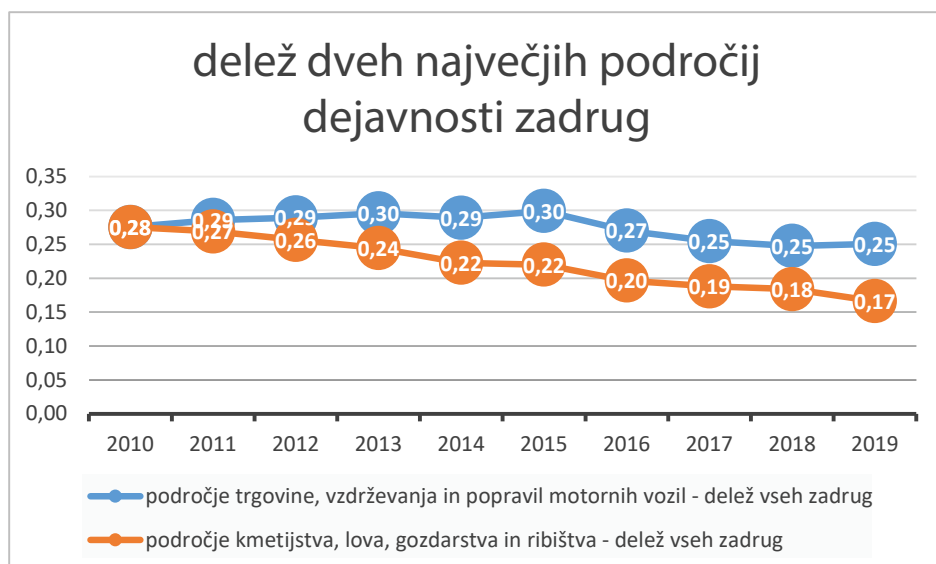
(Opomba: prihodki zadrug skupaj konstantno predstavljajo 1 % prihodkov vseh družb)

GRAF 4: delež zadrug, ki izkazuje nerazdeljivo premoženje (ang. indivisible assets)

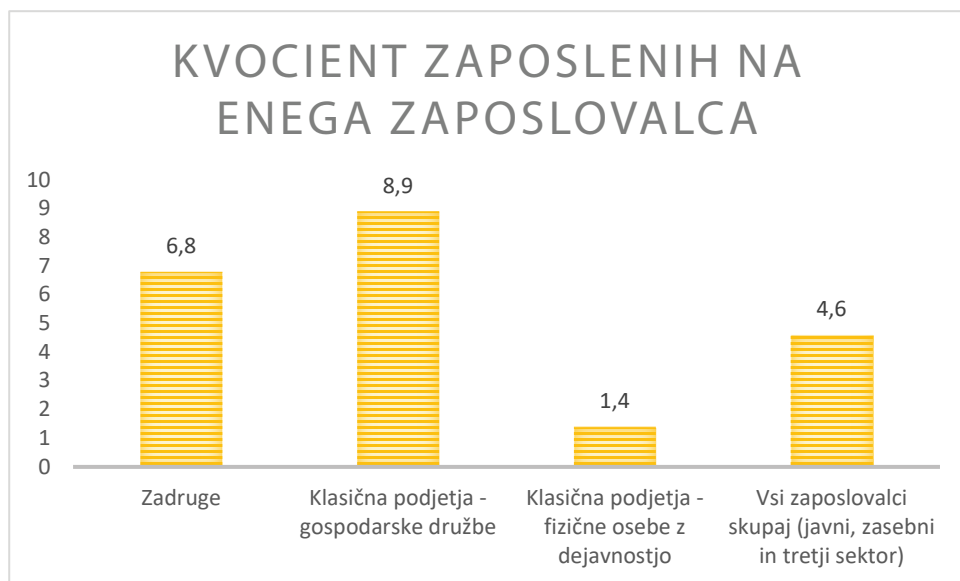

(opomba: tudi skupna vrednost nerazdeljivega zadružnega premoženja v zadnjem desetletju konstantno pada: s 364 na 340 milijonov eur od leta 2010)

GRAF 5: delež dveh največjih področij dejavnosti zadrug

GRAF 6: kvocient zaposlenih – primerjava zadrug z gospodarskimi družbami, s.p.-ji ter vsemi zaposlovalci v povprečju (v letu 2018)

ZAKLJUČKI PREGLEDA STATISTIČNIH PODATKOV:

Na podlagi statističnega pregleda lahko naredimo nekaj sklepov glede razvoja in stanja združništva v Sloveniji v zadnjih desetih letih od leta 2010 do 2019: **Število zadrug narašča. Število zaposlenih** skupno **v zadrugah** in število zaposlenih na eno zadrugo **pada**. Letni promet je po večletnem padanju ponovno zrastel v 2018, a ponovno padel v 2019. Odstotek zadrug, ki imajo **nerazdeljivo premoženje se manjša**, prav tako se manjša skupna vrednost nedeljivega premoženja v zadrugah. **Spreminjajo se prevladujoče dejavnosti v zadrugah**, tako da odstotek zadrug s področja kmetijstva in trgovine počasi pada. **Zadruga so dober zaposlovalec**, zaposlujejo sicer manj od klasičnih gospodarskih družb, a več od samostojnih podjetnikov in oseb javnega prava.

Vir statističnih podatkov: (AJ PES, 2020), (Statistični urad Republike Slovenije - SURS, 2020)

ZAKONODAJNI OKVIR ZADRUŽNIŠTVA V SLOVENIJI

RELEVANTNI ZAKONI (obstoječi Zakon o zadrugah ter relevantni povezani zakoni):

- Zakon o zadrugah (Zzad-UPB2)
- Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP) in novela Zakona o socialnem podjetništvu (ZSocP-A)
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1_npb16)
- Zakon o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank (ZUKSB): relevanten zaradi potenciala prenosov podjetij na delavske zadruga (delavski odkupi, preoblikovanja)
- Zakon o prostovoljstvu (ZProst): pomemben zato, ker je prostovoljska dejavnost od leta 2011 omogočena tudi za zadruga, ki imajo status socialnega podjetja
- Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti (ZSPDLSL): pomembno zaradi ne/možnosti zagotavljanja zemljišč za stanovanjske zadruga (v povezavi s Stanovanjskim zakonom) ter tudi zaradi možnosti brezplačne uporabe poslovnih prostorov v lasti države in občin za zadruga, ki imajo status socialnega podjetja
- Zakon o podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP-1): pomemben zato, da so v razpisih po letu 2015 lahko dodali zadruga kot upravičence do povratnih in nepovratnih virov na podjetniških razpisih

- Zakon o denacionalizaciji (ZDen): pomemben, ker je leta 1991 spremenil prevladujočo obliko tipa lastnine v državi, kar je pomemben zgodovinski faktor; kakor tudi Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij iz leta 1992, ki je pomemben zaradi sprememb tipov lastnine v tranzicijskem obdobju (privatizacija)
- Zakon o participaciji delavcev pri upravljanju iz leta 1993: je ključen zakon za uvedbo koncepta "ekonomske demokracije"
- Zakon o sodnem registru (ZSReg)
- Zakon o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH): relevanten zaradi potenciala prenosov podjetij na delavske zadrage (delavski odkupi in preoblikovanja)
- Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP) ter Zakon o pomoči za reševanje in prestrukturiranje gospodarskih družb in zadrug v težavah (ZPRPGDZT): pomembna zaradi potenciala za delavske odkupe zdravih jeder v podjetjih pred uvedbo stečajev.

JAVNE POLITIKE IN PODPORNO OKOLJE ZA RAZVOJ ZADRUŽNIŠTVA

DRŽAVNE PRISTOJNOSTI:

- MGRT (Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo): "Sektor za socialno podjetništvo, zadružništvo in ekonomsko demokracijo" na "Direktoratu za regionalni razvoj". (MGRT, 2020)
- MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano): po zakonu Zzad-UPB2 pristojno resorno ministrstvo za uveljavljanje tega zakona ministrstvo, ki je pristojno za kmetijstvo.
- Svet Vlade RS za socialno ekonomijo: "Politiko razvoja socialnega podjetništva oblikuje Svet za socialno ekonomijo, ki ga ustanovi Vlada Republike Slovenije. Poleg oblikovanja politik razvoja socialnega podjetništva Svet za socialno ekonomijo analizira potrebe razvoja socialnega podjetništva, pripravlja razvojne dokumente, analizira, vrednoti in spremlja izvajanje ukrepov in politik na področju socialnega podjetništva ter spodbuja vključevanje občin v določanje in izvajanje omenjenih politik na lokalni in regionalni ravni. Svet zagotavlja usklajevanje politik na področju socialne ekonomije z ministrstvi, vladnimi službami, občinami, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe." (*Svet za socialno ekonomijo | GOV.SI, 2020*)

UMESTITEV V RAZVOJNE IN STRATEŠKE DOKUMENTE:

- Strategija razvoja Slovenije 2030 ne vsebuje pojmov »zadruga«, »socialno podjetništvo« ali »socialna ekonomija«
- Strategije LAS (CLLD) v obdobju 2014-2020 pogosto vsebujejo zadružništvo in/ali socialno podjetništvo kot primeren okvir za lokalni razvoj (Toti las, Las Prlekija, LAS Istra, LAS pri dobrih ljudeh 2020 in še drugi)
- Operativni program 2014-2020: tematski cilj št. 9 "Spodbujanje socialnega vključevanja ter boj proti revščini in kakršni koli diskriminaciji", prednostna naložba "Spodbujanje socialnega podjetništva in poklicnega vključevanja v socialna podjetja ter socialnega in solidarnega gospodarstva, da bi vsem olajšali dostop do zaposlitve". Tematski cilj št. 4 "Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja" omenja zadrage kot upravičence pri nekaterih ukrepih. Zadrage spadajo v tem cilju med upravičence skupaj z drugimi klasičnimi tipi podjetij. Tematski cilj št. 3 "Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast" vključuje segment "socialnih inovacij", kar sicer neposredno ne pomeni zadružništva, omogoča pa vire za financiranje socialnih inovacij, ki so pogoste prav v zadrugah in drugih organizacij SE.
- Operativni program 2021-2027: v pripravi je nova evropska finančna perspektiva 2021-2027, ki bo, predvidoma, vključevala vire za razvoj socialne ekonomije. Ali bo Operativni program Slovenije 2021-2027 sledil temu, še ni znano, in specifično, ali bo vključeval zadruga kot posebno obliko, ali pa bo ponovno predvideval samo financiranje socialnega podjetništva.

PODPORNO OKOLJE ZA RAZVOJ ZADRUŽNIŠTVA V SLOVENIJI

PODPORNE ORGANIZACIJE, ki se posebej usmerjene v podporo razvoju zadružištva: Zadružna zveza Slovenije (za kmetijske in gozdarske zadruge); Združenje CAAP, so.p.; Inštitut RISE; zadruge, ki poleg svoje redne dejavnosti izvajajo tudi zagovorništvo in podporo razvoju zadružištva (npr. Soglasnik, Ask Koop, KonopKo, Zadrugator ipd.). Nekatere podporne organizacije, ki podpirajo razvoj socialne ekonomije širše, deloma nudijo podporo tudi razvoju zadružištva (npr. ZSES – Združenje Socialna ekonomija Slovenije, projekt Sociolab v Podravju ipd.)

FINANČNE SPODBUDE DRŽAVE:

- zadruge so od leta 2015 po spremembi Zakona o podpornem okolju za podjetništvo upravičene, da kandidirajo na podjetniških razpisih pod enakimi pogoji kot druga podjetja (npr. na razpisih Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, na razpisih Slovenskega podjetniškega sklada, Slovenskega regionalno razvojnega sklada, Agencije SPIRIT ipd.)
- zadruge, ki imajo status socialnega podjetja (so.p.), lahko kandidirajo na razpisih za socialna podjetja; v preteklih letih je bilo nekaj takšnih razpisov, predstavljeni so v analizi iz leta 2018 (Babič in Dabič Perica, 2018)
- protikoronski ukrepi 2020 vključujejo zadruge v skladu z obstoječo zakonodajo za gospodarske družbe in socialna podjetja ter evropski sklad za okrevanje po epidemiji (RRF).

POMEN ZADRUŽNIŠTVA V SVETU TER POTENCIAL ZADRUŽNIŠTVA ZA SLOVENIJO

MEDNARODNO ZADRUŽNO GIBANJE: obstaja opredelitev “identitete zadruge”, ki jo je Mednarodna zadružna zveza (ICA) leta 1995 po intenzivnem mednarodnem usklajevanju zapisala v revidirani Izjavi o zadružni identiteti, ki združuje definicijo, vrednote in načela zadružištva. Definicija zadruge pravi: »Zadruga je avtonomno združenje oseb, prostovoljno povezanih z namenom, da na skupne ekonomske, družbene in kulturne potrebe ter prizadevanja odgovarjajo prek podjetja v skupni lasti, ki ga upravljajo demokratično.« (International Co-operative Alliance, 2018) Podstat zadružištva tvorijo vrednote »... samopomoči, samoodgovornosti, demokratičnosti, enakosti, pravičnosti in solidarnosti, /.../ poštenosti, odprtosti, družbene odgovornosti in skrbi za druge.« Sedem načel zadružištva pa predstavlja operativna vodila za zadružno delovanje: »Prostovoljno in odprto članstvo; demokratično upravljanje članov; ekonomska udeležba članov; avtonomija in neodvisnost; izobraževanje, usposabljanje in obveščanje; skrb za skupnost; sodelovanje med zadrugami.« (prav tam) Ker je ta izjava povzeta tudi v *Recommendation 193 of the ILO on the Promotion of Cooperatives* (International Labour Organization, 2002), ki ga je kot uradno priporočilo Mednarodne organizacije dela (ILO) leta 2002 potrdil tudi predstavnik Slovenije v ILO, gre torej za pojem zadruge, ki ga vsaj na formalni ravni priznavamo tudi kot država, ne zgolj na nivoju alternativnega civilnega družbenogospodarskega gibanja.

PRIMERJAVA RAZVITOSTI ZADRUŽNIŠTVA V SLOVENIJI, EVROPI, SVETU

TABELA 2: primerjava razvitosti zadružištva v Sloveniji, Evropi, svetu

	SLOVENIJA (Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve - AJPES, 2020)	EVROPA (Cooperatives Europe, 2020)	SVET (ICA: World Cooperative Monitor, 2019)
Število zadrug	415	180.000	3.000.000
Število članic / zadružnic	Ni znano.	140 milijonov članic (večkratno članstvo enega). Vsaka peta Evropejka je članica zadruga.	1,2 milijardi članic (večkratno članstvo enega). Vsaka šesta Zemljanka je članica zadruga. (12 %)
Število zaposlenih in delež od vseh zaposlenih	2805 0,3 % vseh zaposlenih	4,7 milijone 2 % vseh zaposlenih	270 milijonov 10 % vseh zaposlenih
Delež ustvarjenega prometa	1 % skupnega letnega prometa	2 % skupnega letnega prometa	10 % skupnega letnega prometa
Področja dejavnosti delovanja zadrug	Trgovina in servis vozil Kmetijstvo, gozdarstvo Strokovne dejavnosti Nepremičnine Storitve (razno)	Bančništvo Zavarovalništvo Industrija Socialne zadeve Stanovanjske zadeve Trgovina Storitve Kultura in umetnost Izobraževanje Zdravstvo	Bančništvo Zavarovalništvo Industrija Socialne zadeve Stanovanjske zadeve Trgovina Storitve Kultura in umetnost Izobraževanje Zdravstvo
Razvitost zadružnega gibanja (zadružne zveze, konfederaci- je, skladi)	- ena zadružna zveza (za kmeti- jske in gozdarske zadruga) - ni skladov in bank	- nacionalne in področne zveze - področne konfederacije - mednarodne konfederacije - zadružni skladi - zadružne banke	- nacionalne in področne zveze - področne konfederacije - mednarodne konfederacije - zadružni skladi - zadružne banke

ZAKLJUČEK

Potrditve/zavrinitve hipotez: prva hipoteza: “Zadružištvo je v Sloveniji bistveno slabše razvito kot v Evropi in svetu” je potrjena. Druga hipoteza: “Zadruga so v družbeno-ekonomskih pojmovnih okvirjih razumljene kot podjetja, ki so zelo podobna kapitalskim družbam (še posebej d.o.o.-jem) ali da so kapitalskim družbam celo identične, a so se ohranile kot različne samo *pro forma* zaradi zgodovinske tradicije. Gre za nerazumevanje pojmov organizacijske oblike, tipa lastnine, namena ustanovitve in drugih bistvenih elementov zadrug.” je prav tako potrjena. Tretja hipoteza: “Obstoječe pojmovanje zadrugam ne pripisuje pomembnega mesta pri zaposlovanju ljudi, pri zagotavljanju družbenega razvoja (krepitev socialne, solidarne in participativne družbe) in pri zagotavljanju temeljnih gospodarskih funkcij v družbi in državi. Vendar pogled v zgodovino ter v širšo mednarodno sliko zadružištva pokaže, da so zadruga pomemben zaposlovalec ter pomemben razvojni faktor v družbah. Iz tega lahko izpeljemo smernice oziroma priporočila za prihodnji razvoj zadružištva v Sloveniji.” je delno potrjena, delno imajo namreč zadruga v Sloveniji pripisan primeren pomen in zagotovljeno minimalno podporo, vendar ne v obsegu, da bi lahko uresničile svoj pravi potencial.

Slovenija je država z živahno zadružno zgodovino. Tudi trenutno je zadružištvo kot civilno gibanje močno prisotno. Vendar v deležu prometa in zaposlovanja ter v obsegu storitev in proizvodov zadruga v Sloveniji močno zaostajajo za svetom. Slovenska zakonodaja in podporno okolje je dovolj dobro za to, da razvoja zadružištva neposredno ne zavira, vendar pa ga tudi eksplicitno zadostno ne spodbuja. Podobno lahko rečemo za finančne instrumente za zadružištvo v Sloveniji. Za resen razvoj zadružištva ter za uresničitev potencialov vsaj blizu temu, kar poznamo v svetu, bo potrebno izboljšati tako zakonodajni, kot podporni (znanje, finance) sistem.

VIRI, LITERATURA

Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve - AJ PES (2020) 'Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2019', p. 50. Available at: <http://www.ajpes.si>.

AJPES (2020) Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. Available at: <https://www.ajpes.si/> (Accessed: 20 May 2020).

Avsec, F. (2018) 'Zadruga na Slovenskem: kratek zgodovinski oris', Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, 271(XLVI), pp. 104–116.

Babič, K. (2018) 'Iz kakšne snovi so zadruga? Razprava o zadružni lastnini, pravilih in skupnosti', Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologij, 271(XLVI), pp. 41–63.

Babič, K. and Dabič Perica, S. (2018) Aplikativna analiza stanja na področju socialne ekonomije v Republiki Sloveniji. Maribor. doi: http://mgrt.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/user_upload/Analiza_stanja_na_podrocju_socialne_ekonomije_v_Sloveniji.pdf.

Cooperatives Europe (2020) Cooperatives Europe, Official webpage. Available at: <https://coopseurope.coop/about-co-operatives/what-cooperative> (Accessed: 17 August 2020).

ICA: World Cooperative Monitor (2019) International Cooperative Alliance - official webpage. Available at: <https://monitor.coop/en> (Accessed: 9 May 2020).

International Co-operative Alliance (2018) 'Izjava o zadružni identiteti'. (Temeljni mednarodni zadružni dokumenti), pp. 133–159. Available at: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TemeljniMednarodniZadružniDokumenti_ČKZ_2018.pdf.

International Co-operative Alliance - ICA Official Webpage (2020). Available at: <https://www.ica.coop/en> (Accessed: 21 August 2020).

International Labour Organization (2002) The International Labour Organisation (ILO) Recommendation 193: Promotion of Cooperatives. The International Labour Organisation (ILO). Available at: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R193.

International Organisation of Industrial and Service Cooperatives - CICOPA (2005) 'Svetovna deklaracija o delavskih zadrugah', pp. 148–154. Available at: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TemeljniMednarodniZadružniDokumenti_ČKZ_2018.pdf.

International Organisation of Industrial and Service Cooperatives - CICOPA (2011) 'Svetovni standardi socialnih zadrug', pp. 155–199. Available at: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TemeljniMednarodniZadružniDokumenti_ČKZ_2018.pdf.

MGRT (2020) Sektor za socialno podjetništvo | GOV.SI. Available at: <https://www.gov.si teme/socialno-podjetnistvo/> (Accessed: 30 July 2020).

Statistični urad Republike Slovenije - SURS (2020). Available at: <https://www.stat.si/StatWeb/> (Accessed: 21 August 2020).

Svet za socialno ekonomijo | GOV.SI (2020). Available at: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/svet-za-socialno-ekonomijo/> (Accessed: 30 July 2020).

The European confederation of industrial and service cooperatives (CECOP CICOPA-Europe) (2013) Business Transfers to Employees under the Form of a Cooperative in Europe. Brussels. Available at: https://base.socioeco.org/docs/bussiness_transfers_to_employees_under_the_form_of_a_cooperative_in_europe_cecop-3.pdf.

Transfertocoops (2016). Available at: <http://www.transfertocoops.eu/> (Accessed: 30 July 2020).

PRIPOROČILA ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE ZADRUŽNIŠTVA

Izjava o zadružni identiteti. Dokument ICA – International Co-operative Alliance (1995). Slovenski prevod v ur. Gregorčič idr., Solidarnostne ekonomije, Časopis za kritiko znanosti. Ljubljana 2018; str. 137-138. Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TemeljniMednarodniZadru%C5%BEniDokumenti_%C4%8CKZ_2018.pdf (na dan 16.11.2019)

Svetovna deklaracija o delavskih zadrugah. Slovenski prevod v ur. Gregorčič idr., Solidarnostne ekonomije, Časopis za kritiko znanosti. Ljubljana 2018; str. 148-154.

Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TemeljniMednarodniZadru%C5%BEniDokumenti_%C4%8CKZ_2018.pdf (na dan 16.11.2019)

Svetovni standardi socialnih zadrug. Slovenski prevod v ur. Gregorčič idr., Solidarnostne ekonomije, Časopis za kritiko znanosti. Ljubljana 2018; str. 155-159.

Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TemeljniMednarodniZadru%C5%BEniDokumenti_%C4%8CKZ_2018.pdf (na dan 16.11.2019)

Spodbujanje delavskih, socialnih in storitvenih zadrug v Republiki Sloveniji. Poročilo Evropske konfederacije delavskih in storitvenih zadrug (2016). CECOP – CICOPA Europe. Poglavje: Glavni izzivi in zadružni odgovori, str. 11-25 Dostopno na: <http://brazde.org/wp-content/uploads/2016/11/Poro%C4%8Dilo-CICOPA-Spodbujanje-delavskih-socialnih-in-storitvenih-zadrug-v-Sloveniji1.pdf> (na dan 16.11.2019)

Zadruga – želiš ustanoviti? Kratek vodič (zloženka), Združenje CAAP, so.p., Maribor 2016 Dostopno na: <https://www.scribd.com/document/336464265/Zadruga-%C5%BDeli%C5%A1-ustanoviti> (na dan 16.11.2019)

Zadruževanje – proces povezovanja v zadružništvu, praktični nasveti za samovodenje skupin (priročnik), Združenje CAAP, so.p., Maribor 2016 Dostopno na: www.scribd.com/document/336463642/Priročnik-Zadruževanje (na dan 16.11.2019)

BABIČ, Karolina (2018): Iz kakšne snovi so zadruge? Razprava o zadružni lastnini, pravilih in skupnosti. V: Gregorčič, Marta ur. in drugi: Solidarnostne ekonomije. Tematska številka Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo – ČKZ let. XLVI, 2018, št. 271, Ljubljana 2018

AVSEC, FRANCI (2018): Zadruga na Slovenskem: kratek zgodovinski oris. Časopis za kritiko znanosti. V: Gregorčič, Marta ur. in drugi: Solidarnostne ekonomije. Tematska številka Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo – ČKZ let. XLVI, 2018, št. 271, Ljubljana 2018

Prenos podjetij na delavske zadruga (zloženka), Združenje CAAP, so.p., Maribor 2017

Dostopno na: http://brazde.org/wp-content/uploads/2017/06/TransfertoCOOPS_zlo%C5%BEenka_slo.pdf (na dan 16.11.2019)

Mondragon Experience (video o največjem zadružnem sistemu na svetu) Dostopno na: <https://www.mondragon-corporation.com/en/co-operative-experience/> (na dan 16.11.2019)

Zadružni kanvas (Coop Tool Kit – orodje za zadruževanje, sestavljeno iz: navodil za uporabo, kanvas platna (sestavljivo) ter pomožnih kartončkov za izpolnjevanje kanvasa: Vse troje dostopno na: http://zdruzimose.infopeka.org/wp-content/uploads/2018/12/CANVAS_NAVODILA_-_A41.pdf

http://zdruzimose.infopeka.org/wp-content/uploads/2018/12/ZDRUZ%CC%8CIMO-SE_CANVAS-A41.pdf

http://zdruzimose.infopeka.org/wp-content/uploads/2018/12/ZDRUZ%CC%8CIMO-SE_CANVAS-A4_KARTONC%CC%8CEK1.pdf (na dan 16.11.2019)

Stories.coop (spletna stran)

Dostopno na: <http://stories.coop> (na dan 16.11.2019)

Primer zadružnega bančništva – skupina Desjardins iz Quebeca, Kanada

Dostopno na: <https://www.desjardins.com/ca/about-us/desjardins/who-we-are/> (na dan 16.11.2019)

SANCHEZ BAJO, Claudia in ROELANTS, Bruno (2015): Kapital in past zadolževanja : Zadružništvo kot alternativa. Ljubljana, Modrijan

ZADRUŽNIŠTVO

Smernice za razvoj

PRIPOROČILA ZA STRATEŠKO NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE AKTIVNOSTI NA PODROČJU KREPITVE RAZVOJA ZADRUŽNIŠTVA

Kot smo zapisali zgoraj v raziskovalno analitičnem delu, obravnavamo tukaj zadružištvo kot posebno obliko družbeno ekonomskega povezovanja ter kot eno izmed oblik participativnih in sodelovalnih družbeno ekonomskih praks. Zadružištvo smo prepoznali kot pomembno področje za družbeno ekonomski razvoj ter v primerjavi z Evropo in svetom pokazali potencial zadružištva v Sloveniji. Na podlagi ugotovitev v raziskovalno analitičnem delu, ter na podlagi lastnih desetletnih izkušenj v podpornem okolju za zadružištvo, smo pripravili izhodišča in priporočila za vplivanje na strateške dokumente in zakonodajo ter za izvajanje drugih aktivnosti zagovorništva s področja zadružištva, z namenom, da se aktivnosti v prihodnjih letih usmerijo k cilju bolj celovitega in stabilnega razvoja zadružištva. Še posebej pa, da se vsem, ki si na področju zadružištva močno prizadevajo za razvoj, tako zadružnicam in zadrugam kot podpornicam zadružištva, pomaga s preglednimi dokumenti, s katerimi lahko nastopajo v postopkih zagovorništva, razprav, strateškega načrtovanja, v promocijskih in drugih aktivnostih. Kot smo zgoraj ugotovili, je Slovenija država z živahno zadružno zgodovino. Vendar pa trenutno slovensko zadružištvo, čeprav ponovno živahno, po deležu prometa in zaposlovanja ter v obsegu storitev in proizvodov močno zaostaja za svetom. Slovenska zakonodaja in podporno okolje je sicer, kot smo ugotovili, dovolj dobra za to, da razvoja zadružištva neposredno ne zavira, vendar pa ga tudi ne spodbuja. Za resen razvoj zadružištva ter za uresničitev potencialov, ki jih prepoznavamo, bo potrebno izboljšati tako zakonodajni kot podporni (znanje, finance) sistem. V ta namen smo pripravili v nadaljevanju štiri poglavja s tabelami nanizanih smernic oziroma predlaganih ukrepov za razvoj zadružištva, z zelo konkretnimi predlogi glede zakonodajnih ali podpornih aktivnosti, glede pristojnosti in predvidenih akterjev za reševanje dotičnih problemov, glede časovnega okvira za reševanje posameznih problemov in s sprotnimi opombami glede posebnosti. Te smernice so pripravljene kot identifikacija ključnih točk za razvoj zadružištva in niso zapisane kot gotove rešitve, temveč so seveda odprte za razpravo v postopkih iskanja in implementacije končnih rešitev.

Pomen uporabljenih kratic v smernicah:

MGRT – Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo RS

Svet – Svet Vlade RS za socialno ekonomijo

MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS

SVRK – Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko

MF – Ministrstvo za finance RS

NVO – nevladna organizacija

RO – raziskovalna organizacija

ARRS – Agencija RS za raziskovalno dejavnost

SPS – Slovenski podjetniški sklad

SPIRIT – Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje podjetništva, internacionalizacije, tujih investicij in tehnologije

SRRS – Slovenski regionalno razvojni sklad

MOP – Ministrstvo za okolje in prostor RS

MJU – Ministrstvo za javno upravo RS

MIZŠ – Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

AJPES – Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

SURS – Statistični urad RS

UMAR – Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

UKOM – Urad Vlade RS za komuniciranje

ZZS – Zadružna zveza Slovenije

CAAP – Združenje Center alternativne in avtonomne produkcije

CNVOS – Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij

ZSES – Združenje Socialna ekonomija Slovenije

ZRSZ – Zavod RS za zaposlovanje

RRS – Regionalna razvojna agencija

1. ZAKONODAJNO PODROČJE

TABELA S1: potrebne spremembe zakonov in podzakonskih aktov; uskladitve zakonodaje; novi zakoni

	Problem trenutnega stanja	Željeno stanje	Kdo	Rok ali trajanje	Opombe
Zakon o zadrugah (Zzad-2) - potreba po celoviti novelaciji zakona	Zakon o zadrugah razen manjših sprememb ni bil posodobljen od nastanka leta 1992. Npr. - Definicija zadruga v zakonu v 1. členu ni skladna z mednarodno definicijo ter vrednotami in načeli združništva - Različni tipi zadrug niso predvideni, zakon je vezan prednostno na kmetijske zadruga - veliko točk (glej opombo na desni)	- Spremenjena definicija zadruga, tako da bo skladna z mednarodno definicijo zadruga, ki jo preko priporočil Mednarodne organizacije dela (ILO) formalno priznava tudi Slovenija - dodati posebna določila za tipe zadruga: delavske zadruga, socialne zadruga, uporabniške (potrošniške) zadruga, večdeležniške in razvojne zadruga, zadruga producentov itd. Ali pa navesti različne tipe članstva, ki so specifični v potrošniških, delavskih, storitvenih idr. zadrugah, ne pa tipov zadruga. - uskladitev v točkah (glej opombo na desni)	MGRT MKGP Svet NVO-ji	Zaželeno, da se leta 2021 "odpre zakon" in se zaključi postopek spremembe do konca 2022. Pričakovana minimalno enoletna razprava o spremembi Zzad (več sprememb).	V letu 2015 je široka skupina strokovnjakinj za področje združništva že sprejela več kot dvajset usklajenih sklepov o tem, katere spremembe Zzad so potrebne. Ta dokument je dostopen na MGRT in pri piscih tega dokumenta (CAAP).
Nerazdeljivo združno premoženje	Pojem »nerazdeljivega združnega premoženja« je ključen za razumevanje posebnega tipa združne lastnine, zato ga je smiselno obravnavati posebej. V Zzad je ta pojem vezan samo na zadruga ustanovljene pred letom 1991.	V noveli Zzad se mora pojem "nerazdeljivega združnega premoženja" opredeliti še za zadruga ustanovljene po 1992 in v navezavi na oblikovanje "Sklada za razvoj zadruga".	MGRT MKGP MF NVO-ji ZZS	Ko se novelira Zzad	V noveli Zzad mora biti pojem "nerazdeljivega združnega premoženja" glede premoženja zadruga do leta 1991 in glede po denacionalizaciji pridobljenega premoženja zadruga ohranjen kot je do sedaj.
Normativni okvir za delavske odkupe podjetij in izvedba pilotnega projekta delavskega odkupa	Trenutno ni zakonodaje za področje delavskih odkupov, čeprav so le-ti primerni tako v primerih reševanja problemov nasledstva v zdravih podjetjih kot v primerih reševanja zdravih jeder v podjetjih v težavah. Ni poroštvenega sklada za delavske odkupe.	Zakon o Slovenskem državnem holdingu (ZSDH): je relevanten zaradi potenciala prenosov podjetij na delavske zadruga (delavski odkupi in preoblikovanja). Novelacija mora vključiti te posebnosti zadruga. Zakon o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank (ZUKSB): je relevanten zaradi potenciala prenosov podjetij na delavske zadruga (delavski odkupi, preoblikovanja). Novelacija mora vključiti posebnosti za zadruga. Potreben nov zakon: Zakon o delavskih odkupih. Poroštveni sklad bi lahko bil oblikovan pri SRRS.	MGRT MF NVO-ji RO-ji SRRS ZRSZ	2021 oziroma ob noveliranju dotičnih zakonov	Verzija zakona »ZDO - Zakon o delavskih odkupih« je že bila pripravljena in delno obravnavana v postopkih. Ni pa še bilo strokovne presoje, ali je ta predlog zakona primeren itd. Vsekakor lahko predstavlja izhodišče za razpravo. Pilotni projekt bi lahko izvedli pod okriljem poziva SPIRIT-a za vključitev v program (npr. v okviru podpore družinskim podjetjem, ki imajo odprto vprašanje nasledstva).
Normativni okvir za davčne olajšave za zadruga	Zadruga, tudi če so neprofitne, nimajo nobenih davčnih olajšav.	Potreben je pregled davčne zakonodaja, da se poišče možnosti za davčne razbremenitve zadruga v točkah, kjer izkazujejo neprofitnost (nerazdeljivo premoženje, obvezne rezerve, neobvezne rezerve oziroma skladi, članski deleži ipd.)	MF MGRT	Ob odprtju zakonov ZDDV-1, ZDDPO-2, Zdoh-2	Davčne olajšave so »najtrši oreh« med zahtevami združništva, saj MF ni naklonjeno takšnim posebnostim. Vendar gre za relevantno razliko med tipi lastnine: kapitalske družbe (zasebna lastnina) ne morejo biti upravičene do olajšav, zadruga pa so, če so neprofitne, skupnostna lastnina oz. commons.

Določila o poslovanju zadrug, ki niso predmet ZZad	Zadruge se razlikujejo od kapitalističnih družb in drugih podjetij, ki jih določa ZGD. Vendar so določila o poslovanju splošna in povzročajo kontradiktornosti.	Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) mora bit v celoti pregledan in usklajen s posebnostmi za zadruge.	MGRT MF Svet	Ob odprtju ZGD	Glej Tabelo 1 te analize, kjer so razvidne razlike med kapitalističnimi družbami in zadrugami ter vsebinske zagate, ki iz tega izhajajo.
Zemljišča za stanovanjske zadruge	Trenutno neprofitne najemne stanovanjske zadruge na morejo dobiti neodplačne stavbne pravice na zemljiščih v lasti občin ali države.	Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti (ZSPDSLS) v povezavi s Stanovanjskim zakonom (SZ-1) – v obeh potreben vnos izjeme, da lahko država in občine nepremičnine v svoji lasti predajo neodplačno v rabo neprofitnim najemnim stanovanjskim zadrugam.	MOP MF MJU Stano- vanjske zadruge NVO-ji RO-ji	2021	Predlog sprememb Stanovanjskega zakona v letu 2019 je te spremembe že obravnaval.
Normativni okvir za širše področje socialne in solidarnostne ekonomije	Trenutno širše polje socialne in solidarnostne ekonomije nima svojega zakona. ZSocP-A samo omenja »socialno ekonomijo«, definira pa pogoje delovanja samo za »socialno podjetništvo«, kar je preozko za celovit razvoj področja.	Potreben je nov zakon: to je Zakon o socialni in solidarnostni ekonomiji, ki bi poleg socialnega podjetništva pokrival tudi druge socialno ekonomske subjekte ter solidarnostne ekonomske prakse, kot so delitvene in »platformne« (neprofitne) ekonomije, časovne banke, lokalne valute ipd.	MGRT (v povezavi z vsemi ministri) NVO-ji CNVOS RO-ji ZSES	2021-2023	Zadruge je treba tesno povezati z drugimi dejavnostmi po tem zakonu.

Druga odprta vprašanja (za razpravo) in potrebne prevetritve zakonodaje:

- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB): predlog kapitalizacije nadomestil za brezposelnost, da bi lahko posameznice svoja nadomestila skupinsko kapitalizirali v ustanovitev zadruge, ne samo posamezno za zagon s.p. ali enoosebno družbo.
- Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2): razvojne večdeležniške zadruge so primerni nosilci regionalnega razvoja; zadruga kot članska organizacija je primerna oblika za formiranje regionalnih razvojnih mrež.
- Zakon o dohodnini (Zdoh-2): potreba po opredelitvi, da članski vložek (vpisni delež članice) ni kapitaliska naložba.
- Zakon o javnem naročanju (ZJN-3): potrebno je omogočiti seštevanje referenc članic zadruge, kadar se na razpis prijavi zadruga, ki bo naročilo izvedla s svojimi članicami.
- Zadržna revizija: zadržna revizija je pomembna, vendar je potrebno dobro premisliti način ponovne umestitve zadržne revizije v zakonodajo (poleg ZZad vezano tudi na zakonodajo o reviziji).
- Statusno preoblikovanje v zadruge: ZZad se mora spremeniti tako, da se bodo v zadruge lahko preoblikovala tudi društva, ki so zelo podobne članske organizacije kot zadruge. Trenutno se lahko v zadrugo preoblikujejo samo gospodarske družbe in G.I.Z.
- Status »zadržnice«: predlog, da se ZZad spremeni tako, da uvede status »zadržnice« kot fizične osebe, ki lahko s statusom zadržnice posluje z zadrugo (je npr. »pavšalist« ali kaj podobnega). To bi bilo zanimivo tudi za mladinske zaposlitvene zadruge, delavske zadruge in podobne zadruge, ki v začetnem obdobju še ne zmorejo zaposlovati ali vključujejo članice z manjšim obsegom poslovanja. V tej zvezi je potrebno doseči, da bo »članstvo v zadrugi« samostojna podlaga za zavarovanje, torej spremembo Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) ter povezanih podzakonskih aktov in pravilnikov.
- Predlog, da se spremeni ZPIZ-2 (16. člen), ki določa, da mora zadruga obvezno plačevati zavarovanje poslovalne osebe, če ta ni zavarovana po drugi podlagi. Mlade zadruge namreč ne uspejo zaposlovati takoj in bi odlok te obveznosti npr. na eno leto od ustanovitve, pomagal z zagonom zadrug. Ta problem že rešuje CNVOS za zavod in ustanove, gre za povezano problematiko.
- Zvišanje minimalnih obveznih rezerv: razprava o tem, da bi zvišali obvezne rezerve v zadrugi s 5 % na npr. 30 % ali podobno. Na terenu sicer ni strinjanja o tem, a je točka vezana na vprašanje davčnih olajšav za zadruge zgoraj.
- Področje lokalne samouprave in razvoj komunalnih zadrug: področju lokalne samouprave je pomembno za razvoj zadržništva, zato so potrebne spremembe zakonodaje na tem področju glede zadrug kot potencialnih pravnih oblik pri zagotavljanju komunalnih storitev v občinah, kjer se trenutno uporablja samo pravno obliko javnih podjetij. Prav tako se lahko med zakonsko obvezne naloge občine navede, da občine zagotavljajo podporo prebivalkam občin pri povezovanju v zadržne gospodarske oblike. V tej zvezi je potrebno urediti pogoje članstva občin v zadrugah, in sicer v kontekstu ustanavljanja javnih gospodarskih služb v obliki zadrug, v katerih bi lahko imele članski delež tudi občine in bi torej občine lahko tudi preko zadržne oblike izvajale javne gospodarske službe.

2. STRATEŠKA IN INSTITUCIONALNA VPRAŠANJA

TABELA S2: umeščanje združništva v strateško načrtovanje; institucionalne in procesne problematike

	Problem trenutnega stanja	Željeno stanje	Kdo	Rok ali trajanje	Opombe
Resorno ministrstvo za združništvo	Resorno ministrstvo za zadrage po ZZad je MKGP. Problem, ker je samo 17 % zadrug kmetijskih in gozdarskih. Medtem ko je sektor za razvoj umeščen na MGRT.	Prenos resorne pristojnosti za zakon ZZad na MGRT.	MGRT MKGP	Takoj oziroma ob sprejemu novele ZZad	Leta 2015 je bilo to vprašanje že predloženo obema ministrstvom in z obeh strani je bilo izraženo, da ni posebnih zadržkov.
Svet Vlade RS za socialno ekonomijo	Trenutno svet ni aktiven, čeprav so bile članice sveta že imenovane.	V svet sta imenovani tudi dve predstavnici združništva. Svet mora postati aktiven in ko bo svet aktiviran, bosta morali ti dve predstavnici zagovarjati interes zadrug v polju socialne ekonomije in širše.	MGRT Svet Predstavnika zadrug (iz ZZS in CAAP)	Takoj	Na dolgi rok je potrebno vzpostaviti postopek imenovanja predstavnic zadrug v svetu. Morda po vzoru postopkov, ki jih je razvil CNVOS.
Strateško načrtovanje razvoja področja socialne in solidarnostne ekonomije, katere del je združništvo	Trenutno nimamo v veljavi niti ožje strategije socialnega podjetništva in socialne ekonomije kot jo zahteva zakon ZSocP-A. Strategije razvoja združništva tudi ne.	Priprava in sprejem srednjeročne (desetletne) Strategije razvoja socialne in solidarnostne ekonomije, ki bi kot posebno »poglavje« in horizontalno temo vsebovala tudi strateško načrtovanje razvoja združništva v Sloveniji.	MGRT (v povezavi z drugimi ministri) Svet NVO-ji CNVOS ZSES	2021-2023	
Statistično spremljanje in analitično spremljanje in evalviranje	Trenutno razen splošnega letnega poročila AJPES o družbah in zadrugah (promet, kapital, dejavnosti ipd.) ni nobenega statističnega spremljanja zadrug na nacionalnem nivoju. Problem je delno vezan tudi na vprašanje razvoja metodologij merjenja družbenih učinkov.	Potrebno je razviti sistem statističnega spremljanja, ki bo meril specifične združniške parametre: -število članic -tip zadrage -podrobna dejavnost -višina vpisnega deleža -oblikovanje skladov -mehanizmi soupravljanja -aktivnost na občinskih zbiorih -usposabljanje članic	SURS AJPES UMAR MGRT MGKP NVO-ji RO-ji		Poleg statističnega (kvantitativnega spremljanja) je potrebno tudi kvalitativno spremljanje glede tistih posebnosti, ki zadrage ločijo od konvencionalnih podjetij (članstvo, soupravljanje ipd.). To je vezano tudi na razvoj metodologij merjenja družbenih učinkov, ki se razvija za sektor socialne ekonomije.
Operativni program 2021-2027	Zadrage niso omenjene v OP. Poleg omembe zadrug v sklopu socialne ekonomije, je potrebna horizontalna umestitev zadrug.	Horizontalna umestitev zadrug v vsa poglavja operativnega programa, še posebej pa: -socialne zadrage (za področje skupnostne skrbi in zdravstva) -delavske zadrage (za področje zaposlovanja in odgovarjanja na problem prekarnosti) -stanovanjske zadrage -zadrage producentov (med drugim za področje podjetniškega povezovanja in »platformnih« ekonomij) - potrošniške/uporabniške zadrage (med drugim za vprašanje ureditve delitvene ekonomije)	SVRK MGRT MDDSZ MOP MF RRA-ji NVO-ji	2021-2027	Pojem "podjetje" (angl. enterprise), ki se uporablja v Operativnem programu (OP), je lahko potencialno izključujoč za zadrage. Pojem podjetja treba gledati tudi glede na definicijo iz člena 54 Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki ne vključuje samo družb, temveč tudi zadrage.
RRF – Recovery and resilience facility	Zadrage (še posebej socialne zadrage) niso prepoznane kot možni akter pri okrevanju po Covid krizi ter kot nosilec oziroma izvajalec skupnostnega in socialnega skrbstva.	V skladu RRF je potrebno »socialne zadrage« na področju skrbstva in zdravstva prepoznati kot enega od načinov za izboljšanje socialnih in zdravstvenih storitev. Zadrage so primerne za program deinstitucionalizacije.	SVRK MGRT MDDSZ NVO-ji RRA-ji	2021 - 2026	Povezani problemi s problemi pri Operativnem programu.

Članstvo zadrug v gospodarskih zbornicah	Zakon o gospodarskih zbornicah zadrug ne našteva med možnimi (polnopravnimi) članicami gospodarske zbornice; zadruge so lahko le podporne članice, brez glasovalne pravice na skupščini zbornice.	Polnopravno članstvo zadrug v vseh gospodarskih zbornicah naj se zagotovi s spremembo Zakona o gospodarskih zbornicah.	MGRT (v sodelovanju z gospodarskimi zbornicami)	Ob odprtju dotičnega zakona	
Register dejanskih lastnikov	Register dejanskih lastnikov ne upošteva, da članice zadrug niso lastniki zadrug, saj članstvo ni tip lastništva, ampak osebno nastopanje v skupini/združenju, ne pa kapitalsko vstopanje. Kot dejanske lastnice so trenutno vpisane predsednice zadrug, kar je absurdno.	Register dejanskih lastnikov mora vnesti novo možno kategorijo vpisanega tipa lastništva: t.j. »zadružna lastnina« Potrebna je torej sprememba Pravilnika o vzpostavitvi, vzdrževanju in upravljanju Registra dejanskih lastnikov.	AJPES MF	2021	Isti problem je z društvi, kjer so kot dejanske lastnice vpisane predsednice društev. Smiselna je skupna pobuda s CNVOS.
Sodni register	Ni poenotenega postopka (prakse registrskih sodišč) ob vpisu zadrug v register. Ni vodenja evidenc članic zadrug.	Priprava jasnih navodil za vpis zadrug v sodni register (za uporabo na terenu). Nadgradnja IKT sistema na sodnih registrih, da se bo letno poročanje o članicah dejansko zahtevalo in dejansko vnašalo v register (četudi po zakonu ta register ni več javni).	Ministrstvo za pravosodje Sodniki sodnih registrov	2021	

3. FINANCIRANJE IZ JAVNIH VIROV

TABELA S3: javno financiranje razvoja zadružništva; splošne smernice za področja financiranja iz EU in državnih virov

	Problem trenutnega stanja	Željeno stanje	Kdo	Rok ali trajanje	Opombe
Enakovreden položaj zadrug v podpornem okolju za podjetništvo in javnih razpisih oziroma sistemu državnih pomoči	Nekaj težav je bilo odpravljeni od spremembe ZPOP v letu 2015 naprej. Še vedno niso zadruge v vseh razpisih enakovredno upoštewane. Problem tudi, da zadruge, ki imajo neprofitni značaj, izpadejo iz evropskih razpisov, kjer je zahtevan neprofitni značaj, če niso v razpisu eksplicitno omenjene kot upravičeni prijavitelji.	Predlagamo, da se v javnih razpisih in celotnem sistemu državnih pomoči enakovredno upošteva tudi zadružna organizacijska oblika (z.o.o. in z.b.o.), ne samo organiziranost po Zakonu o gospodarskih družbah (gospodarske družbe in samostojni podjetniki) ali v primerih NVO po zakonu o ZNOrg. Priporočamo dikcijo »... in zadruge« v vseh razpisih, ki so npr. za »gospodarske družbe in zadruge«, ter za »nevladne organizacije in neprofitne zadruge« v razpisih za neprofitni sektor.	MGRT SPS SPIRIT SRRS MF SVRK CNVOS	2021 in naprej	Zakon o podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP-1) v 3. členu določa: »podjetje« je vsaka pravna ali fizična oseba, ki se ukvarja z gospodarsko dejavnostjo, ne glede na njeno pravno obliko. Neprofitna zadruga sicer po zakonu ZNOrg ne šteje kot NVO, a v nekaterih razpisih za neprofitne organizacije, je vključen neprofitnih zadrug zelo pomembna za doseg ciljev razpisa in za razvoj zadružništva.
Financiranje usposabljanja in izobraževanja in izobraževanja za zadružništvo: neformalnega usposabljanja ter formalnega izobraževanja v osnovnih in srednjih šolah ter študija na vseh stopnjah visokega šolstva	Neformalno usposabljanje za zadružništvo je trenutno financirano projektno (večinoma iz EU virov) in je zato občasno in omejeno. Formalnega izobraževanja v primarnem in sekundarnem šolstvu ni, na terciarnem nivoju pa se pojavlja zelo redko, večinoma samo v predmetnikih socialnega podjetništva na poslovnih fakultetah.	Zakon podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP-1) mora poleg podpore s konvencionalnimi podjetniškimi znanji in podporo omogočiti tudi financiranje programov s specifičnimi vsebinami za zadruge. Formalni izobraževalni sistem v državi mora zadružništvo vključiti kot redne vsebine na vseh nivojih šolanja, kar je potrebno vzpodbuditi z javnimi sofinanciranjem.	MGRT SPIRIT SPS MIZŠ Zavod za šolstvo Univerze Fakultete Samostojni visokošolski zavodi	2021 in naprej	Zaradi pomena, ki ga ima v zadrugah članstvo kot najpomembnejši člen zadruge ter participativno upravljanje, je nujno podpreti informiranje, izobraževanje in usposabljanje članic in delavk zadrug, še posebej pa članic v organih zadrug. Tudi management v zadrugah zahteva posebna znanja.

Med-zadružno povezovanje (mreženje zadrug)	Trenutno obstaja samo ena zadružna zveza, in sicer zveza, ki povezuje kmetijske in gozdarske zadruge. Potrebna je še (vsaj ena) nova zadružna zveza, ki bo povezovala nove zadruge, ki večinoma delujejo na drugih področjih dejavnosti.	MGRT naj v sklopu podpornega okolja za podjetništvo predvidi razpise za financiranje mreženja, kjer bodo upravičene tudi zadružne zveze.	MGRT SPS MJU SPIRIT SRRS	2021 in naprej	
Garancije za posojila in pogoji za posojila za zadruge	Banke in drugi posojilodajalci smatrajo zadruge kot kapitalne družbe, kjer so družbenice tudi končne lastnice, zato kot garancije pri kreditih zahtevajo poroštvo članic.	Posojilodajalci morajo prilagoditi zahteve za garancije za zadruge, saj članice niso lastnice in zato ne morejo biti poroki za kredite (članice vstopajo in izstopajo, niso končni lastniki).	BANKA SLOVENIJE MGRT MF SRRS SPS banke	2021 in naprej	Za zadruge, ki imajo v zadružnih pravilih določen neprofitni značaj in oblikujejo »nerazdeljivo premoženje«, bi lahko za kredite jamčila država, saj v tem primeru ne gre za zasebno lastnino, ampak commons.
Financiranje raziskovalne dejavnosti na področju zadružništva ter financiranje založništva.	Posebnih raziskovalnih projektov (temeljnih in aplikativnih) na temo zadružništva v Sloveniji ne poznamo.	Za krepitev sodobnega zadružništva je nujno podpreti tudi raziskovalne projekte na področju zadružništva, financirane v skladu z raziskovalnimi standardi v Sloveniji. Prav tako financiranje založništva za strokovne in znanstvene publikacije. ARRS mora te vsebine umestiti v razvojne prioritete, da bodo RO-ji lahko prijavi takšne projekte in programe. SURS in UMAR lahko umestita takšne projekte v svoje redno letno načrtovanje dela.	ARRS MIZŠ RO-ji NVO-ji SURS UMAR	2021 in naprej	To je smiselno razvijati v povezavi z raziskovalnimi projekti in založništvom na področju socialne in solidarnostne ekonomije v širšem smislu.
Mentorstvo v zadrugah	Zadruge so članske organizacije, ki so zgrajene in se ohranjajo zaradi članic. Temeljijo na sistemu, da stare članice uvajajo (so mentorice) novim članom. Večina zadrug si urejenega sistema mentorstva ne more privoščiti.	Financiranje programa mentorstva v zadrugah je lahko tudi del drugih javnih razpisov, ki so izvedena za konvencionalna podjetja, npr. za prenos znanja v podjetjih, za vajeništva, delovno usposabljanje ipd. V te razpise se lahko vključi tudi mentorstvo za uvajanje novih članic v zadruge.	MGRT SPS SPIRIT ZRSZ	2021 in naprej	Podobno velja za vse subjekte socialne ekonomije, ki so članske organizacije, zato gre za reševanje širšega vprašanja, ki bi ga lahko naslovili preko obstoječih ukrepov podpornega okolja za podjetništvo in za nevladne organizacije (s specifično omembo zadrug).

4. KOMUNIKACIJSKA VPRAŠANJA

TABELA S4: komunikacijski cilji za krepitev sektorja zadružništva

	Problem trenutnega stanja	Željeno stanje	Kdo	Rok ali trajanje	Opombe
Negativna konotacija pojma »zadružništvo« in »zadruge«	Negativna konotacija »zadružništva« iz preteklega politično gospodarskega sistema pred letom 1991.	Vsi akterji na področju socialne ekonomije in v javnem polju morajo vzeti nase trud, da odpravljajo negativno konotacijo vezano na pojem »zadruge« iz preteklosti izpred leta 1991.	Vsi deležniki zadružništva	Nenehno, vedno	
Nejasna raba pojmov vezanih na socialno ekonomijo	Trenutna nejasna uporaba pojmov povzroča zmedo v javnem razumevanju, pri razpisih in drugje.	Ustajena raba pojmov: -socialna ekonomija -socialno podjetništvo in socialno podjetje -zadružništvo in zadruge -družbene inovacije -ekonomska demokracija -participativno upravljanje (soppravljanje)	MGRT Svet NVO-ji Izo-braževalne institucije MDDSZ UKOM	Nenehno, vedno	Vežano na rabo pri ključnih nosilcih funkcij na ministrstvih, v nevladnih organizacijah, v uradnih dokumentih. Svet bi lahko bil posrednik pri usklajevanju te rabe terminologije.

Informiranje deležnikov v javnem sektorju in primerno »nevtiralno« komuniciranje pojma »zadruga«	Problem notranjega in zunanjega komuniciranja v javni upravi, med političnimi organi in širšimi odločevalci: pojem zadružništva ni primerno komuniciran.	Priprava in izvedba komunikacijskega projekta z namenom informiranja in terminološkega »opismenjevanja« javnih uradnic, političark, odločevalk.	Svet MGRT NVO-ji UKOM	2021 in naprej	Ta komunikacijski projekt bi lahko bil izveden skupaj s širšim projektom, ki naslavlja enak problem na širšem področju socialne ekonomije.

POVZETEK

V smernicah in priporočilih za vplivanje na strateške dokumente in zakonodajo ter za izvajanje drugih aktivnosti zagovorništva s področja zadružništva smo upoštevali trenutno stanje na področju zadružništva ter realne možnosti za spremembe v prihajajočih letih. Zagotovo so možne številne druge spremembe za krepitev zadružništva v Sloveniji v povezavi s splošnim razvojem Slovenije ter skrbi za trajnostni in solidarnostni vidik prihodnjega razvoja. Zadružništvo se v svetu močno navezuje tudi na »SDG-17 Združenih narodov« ter se tako zavezuje trajnostnemu razvoju, vzdržnemu obremenjevanju okolja ter družbeni pravičnosti. Smernice za razvoj je zato treba brati v tej luči trajnosti in pravičnosti.

Ob tem pa je treba imeti v mislih, da je razvoj vedno interaktivni družbeni proces, ki vključuje številne deležnike in zahteva veliko prizadevanja za usklajevanje v procesih sprejemanja in uvajanja sprememb. Zato želijo te smernice nastopati kot izhodišča za različne deležnike v navezavi na razvoj zadružništva, od strokovne javnosti do javnih institucij ter zadružnic in zadrug na terenu. Razprava o teh in podobnih izhodiščih, konsenz o nujnih spremembah ter doslednost v uveljavljanju sprememb pa bodo zadrugam v Sloveniji omogočili lažje začetke ter bolj stabilni razvoj in obstoj, s tem pa jih krepili v njihovem izvornem poslanstvu, da polnomočijo skupnosti v njihovi solidarnostni skrbi zase ter v sodelovalnem povezovanju z drugimi skupnostmi.